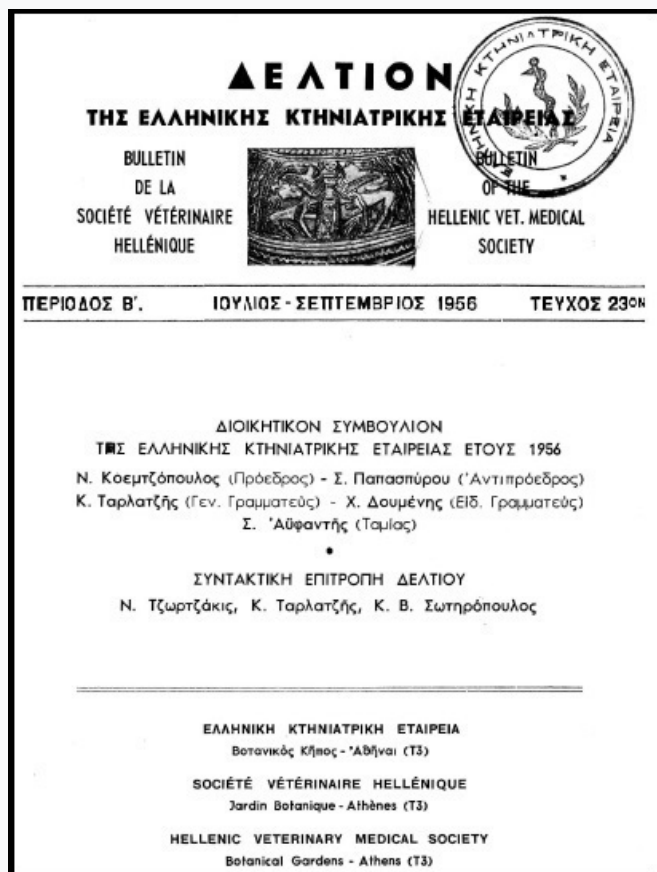

Journal of the Hellenic Veterinary Medical Society

Vol 7, No 3 (1956)

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΙΠΠΟΦΑΓΙΑΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Ν. ΚΟΕΜΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

doi: [10.12681/jhvms.17670](https://doi.org/10.12681/jhvms.17670)

Copyright © 2018, Ν. ΚΟΕΜΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

ΚΟΕΜΤΖΟΠΟΥΛΟΣ Ν. (1956). ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΙΠΠΟΦΑΓΙΑΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ. *Journal of the Hellenic Veterinary Medical Society*, 7(3), 93–114. <https://doi.org/10.12681/jhvms.17670>

ΔΕΛΤΙΟΝ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΤΗΝΙΑΤΡΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

BULLETIN

DE LA SOCIÉTÉ VÉTÉRINAIRE HELLÉNIQUE

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β'.

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1956

ΤΕΥΧΟΣ 230Ν

Ἡ Ἐπιτροπὴ Συντάξεως τοῦ Δελτίου εἰς ἐκτέλεσιν σχετικῆς ἀποφάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Κτηνιατρικῆς Ἐταιρείας ληφθεῖσης κατὰ τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν τῆς 4-3-1956 προβαίνει σήμερον εἰς τὴν δημοσίευσιν τῆς ἐμπεριστατωμένης μελέτης τοῦ συναδέλφου κ. Μ. Βαλλυνδρᾶ ὡς καὶ ἀποσπάσματος τῶν πρακτικῶν τῆς Ἐταιρείας περιλαμβανοντος τὰς λαβούσας χώραν συζητήσεις ἐπὶ τοῦ τόσον ἐνδιαφέροντος θέματος τῆς Ἱπποφαγίας εἰς τὴν χώραν μας.

Ἡ Ἐπιτροπὴ πιστεύει ὅτι, ἀνεξαρτήτως τῶν ἐνεργειῶν εἰς αἷς θέλει προβεῖ ἐν καιρῷ ἡ Ἑλληνικὴ Κτηνιατρικὴ Ἐταιρεία, ἕκαστος συνάδελφος θὰ γίνῃ εἰς τὸν τομέα τῆς δράσεώς του, διαπρύσιος κήρυξ τῆς ιδέας τῆς Ἱπποφαγίας πρὸς μέγα ὄφελος τόσον τῆς ἰδιωτικῆς ὅσον καὶ τῆς Ἑθνικῆς μας Οἰκονομίας.

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΙΠΠΟΦΑΓΙΑΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Υ π δ

Ν. ΚΟΕΜΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

Ταξιάρχου

Προέδρου τῆς Ἑλλ. Κτην. Ἐταιρείας

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1954 ἡ Ἐταιρεία Προστασίας τῶν Ζώων ἡτήσατο δι' ἐγγάφου τῆς εἰς Γ.Ε.Σ. τὴν κατάργησιν τῆς ἐκποιήσεως εἰς ἰδιώτας τῶν ἀχρηστών διὰ τὸ Στράτευμα κτηνῶν προτείνασα, ἀντὶ τοῦ μέτρου τούτου ὅπερ ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν χρησιμοποίησιν ἀσθενῶν κτηνῶν ὑπὸ ἀστόργων ἐνίοτε ἀγοραστῶν, τὴν εὐθανασίαν.

Υπέβαλον τότε ὡς Διευθυντῆς Κτηνιατρικοῦ καὶ Ἱππωνεῶν τοῦ Γ.Ε.Σ. σχετικὴν ἀναφορὰν εἰς Γ'. Κλάδον (Γ5/Ι/ΓΕΣ/Φ. 38612/8/833495β/11-11-54) προτείνας τὴν σύγκλησιν συσκέψεως ἐκπροσώπων τόσον τοῦ Στρατεύματος ὅσον καὶ τῆς Ἐταιρείας Προστασίας τῶν Ζώων, τῶν Ὑπουργείων Γεωργίας καὶ Ὑγιεινῆς, κλπ. διὰ τὴν λήψιν ἀποφάσεων πρὸς καθιέρωσιν καὶ προπαγάνδαν τῆς Ἱπποφαγίας ἐν Ἑλλάδι. Τὸ μέτρον τοῦτο, ἐκτὸς τῆς γενικωτέρας ὠφελείας θὰ ἐπέτρεπε τὴν εὐθανασίαν τῶν ἀκαταλ-

λήλων δι' ἐργασίαν κτηνῶν ἀνευ ἀπωλείας τοῦ σχετικοῦ ἐσόδου. Δυστυχῶς ἡ σύσκεψις αὕτη οὐδέποτε ἔλαβεν χώραν.

Ὅταν ἐξελέγην Ἀντιπρόεδρος τῆς Κτηνιατρικῆς Ἑταιρείας διὰ τὸ ἔτος 1955, προτιθέμενος νὰ φέρω ἐνώπιον αὐτῆς τὸ ζήτημα τῆς ἱπποφαγίας, ἔθεσα τοῦτο κατ' ἀρχὰς εἰς ὠρισμένους συναδέλφους καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὸν Διευθυντὴν τῆς Κτηνιατρικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας κ. Παπαχριστοφίλου παρὰ τοῦ ὁποίου ἐζήτησα καὶ στοιχεῖα διὰ τὴν γενομένην προεργασίαν. Ὁ κ. Παπαχριστοφίλου, συμφωνῶν κατ' ἀρχὴν μὲ τὴν γνώμην μου, ἐξέφρασεν ἐν τούτοις ἐνδοιασμοὺς ὡς πρὸς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς προσπάθειας. Πλὴν ὅμως ἡ ἀπόφασίς μου εἶχεν ληφθῇ. Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι διὰ συστηματικῶν ἐνεργειῶν καὶ ἐντατικῆς προπαγάνδας ἡ ἀποδοχὴ τῆς ἱπποφαγίας εἶναι δυνατὸν νὰ γενικευθῇ μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἐπίτευξιν τεραστίων οἰκονομιῶν, καὶ δὴ εἰς συνάλλαγμα, ἐνῶ ταυτοχρόνως θὰ ἀξιοποιηθοῦν ζωικὰ λευκώματα ὑψίστης βιολογικῆς ἀξίας.

Δυστυχῶς ἐπείγουσαι ὑπηρεσιακαὶ ἀσχολίαι καὶ φόρτος ἐργασίας δὲν μοὶ ἐπέτρεπον ν' ἀσχοληθῶ αὐτοπροσώπως μὲ τὸ θέμα, ἰδίᾳ μὲ τὴν συγκέντρωσιν τῶν ἀπαραιτήτων ἐκείνων στοιχείων ἐπὶ τῶν ὁποίων ὀφείλει νὰ στηριχθῇ ἡ προσπάθεια μὲ ἐλπίδας προσελκύσεως τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου κατὰ πρῶτον καὶ τῆς ἡγέτιδος ἐν γένει τάξεως, μὲ τὸ παράδειγμα καὶ τὴν συνδρομὴν τῶν ὁποίων θὰ ἐπιτευχθῇ εὐχερέστερον ἡ διάδοσις τῆς ἱπποφαγίας εἰς τὴν χώραν. Ὡς ἐκ τούτου ἐσκέφθην νὰ ἀναθέσω τὴν ἔρευναν εἰς ἓνα ἐκ τῶν νέων συναδέλφων ὅστις νὰ συγκεντρῶνῃ προσόντα προθυμίας, ἐρευνητικοῦ πνεύματος, ὁξείας ἀντιλήψεως, σαφηνείας εἰς τὰς ἐκφοράσεις καὶ ἀρίστης ἐπιστημονικῆς καταρτίσεως. Ὡς τοιοῦτον διέκρινα τὸν Ὑποκτηνίατρον κ. Βαλλυνδράν τὸν ὁποῖον εἶχον ἀντιληφθῇ ὅτι συγκεντρώνει ὅλα τὰ ἀπαραίτητα προσόντα. Ἐδέχθη ἀσιμένως καὶ τοῦ ἔδωκα τὰς βασικὰς κατευθύνσεις ἀφοῦ τὸν κατετόπισα ἐπὶ τῶν σκέψεών μου καὶ τοῦ τρόπου ἐνεργείας.

Ἡ ἐργασία τὴν ὁποίαν μοὶ παρουσίασεν, ὅπως θὰ εἶδητε, ὑπῆρξεν ἐμπεριστατωμένη καὶ τὰ ἐπιχειρήματα διὰ τὴν ἀποδοχὴν τῆς ἱπποφαγίας πειστικώτατα.

Θέλω νὰ προσθέσω ὅτι οἱ μεταβαίνοντες εἰς τὴν Εὐρώπην Ἕλληνες, αὐτομάτως γίνονται ἱπποφάγοι. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι τὸ πρῶτον ἔτος τῆς φοιτήσεώς μου εἰς τὴν Κτηνιατρικὴν Σχολὴν ΑΛΦΟΡ, εἰκοσιδύο Ἕλληνες συμφοιτηταί, χωρὶς καμίαν ἐξαίρεσιν ἢ ἀντίρροσιν, «ἐπέφταμε στὰ μπιφτέκια» ὡς λυμεῶνες, ἐν γνώσει μας ὅτι προέρχονται ἀπὸ ἱππειον κρέας.

Εἰς τὸ δεύτερον ἔτος, ὁ μακαρίτης συμφοιτητής μας Ὑσακιράκης, προσβεβλημένος ἤδη ἀπὸ φυματίωσιν, ὑπεβάλλετο εἰς δίαιταν ὠμοῦ ἱππείου κρέατος ὑπὸ μορφὴν πολτοῦ τιθεμένου ἐντὸς δοχείου μὲ καυτὸν ὕδωρ κατὰ συμβουλήν τῶν ἱατρῶν του. Ἡ τοιαύτη δίαιτα ἔχει σήμερον γενικευθῇ εἰς

Εὐρώπην ὄχι μόνον διὰ τοὺς φυματιῶντας ἀλλὰ καὶ ἐν γένει δι' ἐξησθενη-
μένους ὀργανισμούς, ἀναρρωνύοντας, παιδιά, ἀθλητάς κ.τ.λ.

Ἄλλὰ καὶ περ' ἡμῖν ἡ ἀποχὴ ἐκ τῆς βρώσεως τοῦ ἵππειου κρέατος
δὲν εἶναι ἀπόλυτος ὥς θὰ ἐπίστευέ τις. Εἴτε ἐν ἀγνοίᾳ των, εἴτε ἐν γνώ-
σει, πλείστοι Ἕλληνες καὶ ἰδίᾳ Ἀθηναῖοι ἔφαγον ἐπὶ κατοχῆς κρέας ἵππου.
Ἐνθυμοῦμαι ὅτι ὡς Ἀστυκτηνιάτρος κατέσχον μετὰ τοῦ συνοδοῦ χωρο-
φύλακος ὄνειον κρέας τὸ ὁποῖον ἄλλωστε ἦτο καλῆς ποιότητος καὶ ὑγιεινῆς
καταστάσεως, ἀλλὰ διότι ἐξηπάτα τοὺς πελάτας του πωλῶν αὐτὸ ὡς κρέας
μόσχου.

Κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον τῆς κατοχῆς ὁ Προμηθευτικὸς Συνεταιρι-
σμὸς Ὑπαλλήλων τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας ἀνέθεσε δι' ἐγγράφου του εἰς
τὸν Νομοκτηνιάτρον Καρδίτσης κ. Καρβουνάρην νὰ προβῇ εἰς τὴν παρα-
σκευὴν ἀλλάντων ἐξ ἵππειου κρέατος διὰ λογαριασμὸν τοῦ συνεταιρισμοῦ,
ὅπερ καὶ ἐγένετο ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ κ. Βλάχου, νῦν Καθηγητοῦ εἰς τὸ
Πανεπιστήμιον Θεσ/νίκης. Παρασκευάσθη σημαντικὴ ποσότης ἀλλάντων ἐν
προσμίξει μετὰ βοείου, ἥτις κατηναλώθη ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ Συνεταιρισμοῦ.

Τ Ο Κ Ρ Ε Α Σ Τ Ω Ν Μ Ο Ν Ο Π Λ Ω Ν Ω Σ Τ Ρ Ο Φ Η Τ Ο Υ Α Ν Θ Ρ Ω Π Ο Υ

ΤΙ ΘΑ ΠΡΟΣΕΦΕΡΕΝ Η ΙΠΠΟΦΑΓΙΑ ΕΑΝ ΚΑΘΙΕΡΟΥΤΟ ΚΑΙ ΠΑΡ' ΗΜΙΝ

Ὑπὸ

Μ. Β Α Λ Λ Υ Ν Δ Ρ Α

Κτηνιάτρου

Εἶναι εἰς ὅλους βεβαίως γνωστὸν ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς διατροφῆς τοῦ
ἐλληνικοῦ λαοῦ παραμένει ἐν πολλοῖς ἀκανθῶδες παρ' ὅλας τὰς μέχρι
σήμερον πολλὰς καὶ φιλοτίμους προσπάθειας κράτους καὶ ἰδιωτῶν. Ἡ
γονιμότης τοῦ Ἑλλήνος, ἥτις ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν μεγαλειτέρα ἀπὸ τὴν
γονιμότητα τῆς γῆς του, εἶναι καὶ ἡ κυριώτερα αἰτία τῆς διαιωνίσεως
ἐνὸς φαύλου κύκλου ὅστις εἶχεν ἀρχίσει ἀπὸ τὴν πρώτην ἤδη ἱστορικὴν
περίοδον τῆς χώρας μας : ὁσάκις ἐν νέον γεωργικὸν ἢ κτηνοτροφικὸν
πρόγραμμα ἀνελαμβάνετο, ἐξουδετεροῦτο πρὶν ἢ ὀλοκληρωθῇ ἀπὸ τὴν ἐν
τῷ μεταξὺ αὔξειν τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τὴν δημιουργίαν οὕτω ἐνὸς νέου
ἐπισιτιστικοῦ προβλήματος.

Ἐὰν ὁμως ἡ ἔλλειψις ἐπαρκείας ἀγαθῶν ἀποτελεῖ χρόνιον ἐλληνικὸν
νόσημα τῶν εἰρηνικῶν ἐποχῶν, τοῦτο διέρχεται φάσιν παροξύνσεως κατὰ
τὰς μεταπολεμικὰς περιόδους, πολὺ δὲ περισσότερον ὅταν αὗται ἀποτε-

λοῦν τὸν ἐπίλογον καὶ ἄλλων ἐθνικῶν περιπετειῶν ὥς ἡ σημερινή. Οὕτω, τὸ προπολεμικὸν ἐπίπεδον τὸ ὁποῖον μακρὰν καὶ τοῦτο ἀπεῖχε τῆς πλήρους ἐπαρκείας, χρησιμεύει σύμερον ὥς ὁρόσημον καὶ ὥς μέτρον συγκρίσεως. Βεβαίως, εἰς τινὰ μεμονωμένα προϋόντα ἡ παραγωγή ἐφθασεν ἢ καὶ ὑπερέβη τὴν προπολεμικὴν, πλὴν ὅμως ἐξεταζομένη ὥς σύνολον, μικρὰ ἀναπόλησις τῶν πρὸ τοῦ πολέμου χρόνων ἀρκεῖ διὰ νὰ διαπιστώσῃ τις τὴν διαφοράν.

Μία προσεκτικωτέρα σύγκρισις τῶν δύο ἐποχῶν, θ' ἀπειδείκνυνεν ἐπὶ πλέον ὅτι ἡ διαφορὰ εἶναι μεγαλειτέρα εἰς τὸν τομέα τῶν ζωϊκῆς παρὰ εἰς τόν, τῶν φυτικῆς προελεύσεως τροφίμων. Ὅπως παρατηρεῖ ὁ Ι. Τσούμης, ἡ ἀπὸ προπολεμικῶς ἤδη ἔντονος προσπάθεια εἰς φυτικά τρόφιμα, ἐπαναληφθεῖσα ἀμέσως μετὰ τὸν πόλεμον, ἀπέδωσε λίαν εὐνοϊκὰ ἀποτελέσματα, ἐνῶ ἀντιθέτως εἰς τὰ ζωϊκὰ, παρὰ τὸ ὅτι αἱ προσπάθειαι δὲν ὑστέρησαν, παρουσιάσθησαν πλεῖσται δυσχέρειαι, πολλαὶ τῶν ὁποίων θὰ χρειασθοῦν μακρὸν χρόνον διὰ νὰ κατανικηθοῦν. Πράγματι, ἐνῶ ἡ ποιμενικὴ κτηνοτροφία τῶν αἰγοπροβάτων ὑπεχώρησεν μᾶλλον παρὰ ἀνεπτύχθη, ἡ βοοτροφία, ἂν καὶ εὐρίσκεται πρὸς τὴν ἄνοδον, θὰ χρειασθῇ πολλὰς ἀκόμη προσπάθειας καὶ ἀρκετὸν χρόνον διὰ νὰ ἐπουλώσῃ τὸ πλῆγμα ποῦ ὑπέστη κατὰ τὸν πόλεμον, τὴν κατοχὴν, καὶ τὰς μετέπειτα περιπετείας τῆς χώρας. (¹)

Ἄλλὰ ὑπάρχει καὶ ἕτερος λόγος : Ἀντιθέτως μὲ τὴν παραγωγὴν ἡ ζήτησις τῶν τροφίμων ζωϊκῆς προελεύσεως ὁλοὲν καὶ αὐξάνει, ὅχι μόνον λόγῳ τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἀλλὰ κυρίως λόγῳ τῆς ἐν γένει βελτιώσεως τοῦ βιωτικοῦ ἐπιπέδου, τῆς ὑγιεινῆς διαφωτίσεως καὶ τῆς ἀστυφιλίας. Τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι παγκόσμιον. Πράγματι εἰς ὁλόκληρον τὸν κόσμον ἡ κατανάλωσις ζωϊκῶν σιτίων ὑφίσταται μὲ μεγαλειτέραν ταχύτητα παρὰ ἡ κατανάλωσις φυτικῶν (¹). Αἱ Ἑνωμένοι Πολιτεῖαι π. χ. αἱ ὁποῖαι κατηνάλισκον προπολεμικῶς κατὰ μέσον ὅρον 60 χιλιόγραμμα κρέατος κατ' ἄτομον, ἤδη τὸ 1948 κατηνάλωσαν 71 χλγ. βαίνουν δὲ πρὸς ὁλοὲν καὶ μεγαλειτέραν κατανάλωσιν (²). Διὰ τὴν Ἑλλάδα ἡ τάσις αὕτη καθίσταται ἔτι εὐλογωτέρα ἐὰν ληφθεῖ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἤδη πρὸ τοῦ πολέμου τὸ ἔλειμμα μας εἰς λευκώματα ἦτο σημαντικῶς ἀνώτερον τοῦ ἐλείμματος εἰς θεορμίδας.

Ἄλλὰ βεβαίως οὐδεὶς θὰ προσεπάθει ν' ἀμφισβητήσῃ τὴν μειονεκτικὴν ἀπὸ ἀπόψεως ζωϊκῶν σιτίων θέσιν τῆς χώρας μας. Ἡ ἀνωτέρω δὲ ἀπλὴ σκιαγράφῃς τοῦ ζητήματος δὲν εἶχεν ἄλλον σκοπὸν ἀπὸ τοῦ νὰ καταστήσῃ καταφανέστερον ἐν παράδοξον τὸ ὁποῖον παρατηρεῖται ἀνεξαογήτως τῆς οἰασδὴποτε προσπαθείας τῶν ἀρμοδίων διὰ τὴν ἐξύψωσιν τοῦ ἐπισιτιστικοῦ ἐπιπέδου. Τὸ παράδοξον τοῦτο συνίσταται εἰς τὴν τάσιν ν' ἀναζητῶνται μὲν νέαι ἐπισιτιστικαὶ πηγαὶ παντοῦ ὅπου θὰ ἠδύναντο νὰ ἐξευρεθοῦν τοιαῦται, χωρὶς ἐκ παραλλήλου νὰ καταβάλλεται ἡ ἀνάλογος προσπάθεια διὰ τὴν μέχρις ἐξαντλήσεως ἐκμετάλευσιν τῶν ἤδη ὑπαρχουσῶν.

Εἰς χώρας κατὰ πολὺ πλουσιωτέρας τῆς Ἑλλάδος ἡ σπατάλη τῆς ζωϊκῆς ὕλης τείνει νὰ περιορισθῇ εἰς τὸ μηδέν. Οὐδὲν τὸ δυνάμενον νὰ χρησιμεύσῃ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως εἰς τὴν διατροφήν τοῦ ἀνθρώπου διαφεύγει ἢ καταστρέφεται. Διὰ τὴν εὐπορον Ἀμερικὴν ἐλέχθη ἡ φράσις ἥτις κατέστη παροιμιακὴ, σχετικῶς μὲ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν σφαγίων : «τίποτε δὲν χάνεται εἰμὴ ἡ κραυγὴ τῶν σφαζομένων». Εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην τὸ αἷμα τῶν σφαγείων συλλέγεται μετ' εὐλαβείας διὰ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν ἀλλαντοποιίαν, ὡς τροφή ζώων, ἢ ὡς λίπασμα. Εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ ἄλλαχοῦ, τὸ πλεῖστον τῶν ἀπορριπτομένων κατὰ τὸν ὕγειονομικὸν ἔλεγχον κρεάτων ἀφοῦ ἀποστειρωθῇ καταλλήλως καταλήγει εἰς εἰδικὰ κρεοπωλεῖα διὰ ν' ἀποτελέσῃ μίαν πλουσίαν εἰς λευκώματα, ἐξαιρετικῶς εὐθιυὴν τροφήν τῶν δυσπραγούντων. Εἰς ὅλον τὸν πολιτισμένον κόσμον τέλος, τὸ κρέας τῶν ἵππων, τῶν ὄνων καὶ τῶν ἡμιόνων θεωρεῖται ὡς ἀρίστη ὕγιενή τροφή, προτιμωμένη ἰδιαιτέρως διὰ τὰ παιδιά καὶ τοὺς ἀσθενεῖς, ἡ δὲ ὁλοὲν μεγαλειτέρα διάδοσις τῆς ἵπποφαγίας συντελεῖ μεγάλως εἰς τὴν πλήρη ἐκμετάλλευσιν τοῦ ζωϊκοῦ τούτου κεφαλαίου.

Εἰς τὴν πτωχὴν Ἑλλάδα . . . πάντα ταῦτα παραμελοῦνται ἢ—τὸ καὶ χειρότερον—θεωροῦνται ἐνδείξεις βαρβαρότητος. Παρατηρεῖται μία ἀδικαιολόγητος ἐκλεκτικότητος, ἓνας ἀπαράδεκτος «ντιλεταντισμός», πιθανῶς ἀπορρέων ἐκ τῆς ἀγνοίας ἀλλ' ὅπωςδῆποτε ὁδηγῶν εἰς τὴν διασπάθισιν πλείστων πολυτίμων ἐπισιτιστικῶν ἀγαθῶν. Δυστυχῶς εἰς τὸν τομέα τοῦτον ὁμοιάζομεν μὲ πτωχὸν ὅστις καταφρονεῖ ὡς ταπεινά καὶ μετ' ἀηδίας ἀπορρίπτει ἐδέσματα τὰ ὁποῖα πολλάκις κοσμοῦν τὴν τράπεζαν τῶν πλουσίων.

Καὶ ἐὰν μὲν διὰ τὴν πλήρη ἐκμετάλλευσιν ὀρισμένων ὑποπροϊόντων κρέατος ἀπαιτοῦνται εἰδικαὶ ἐγκαταστάσεις, ἐργοστάσια καὶ βιομηχαναί, μὴ λειτουργοῦντα εἰσέτι εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἡ ἔλλειψις δὲ τούτων ἀποτελεῖ πρόχειρον ἐπιχείρημα, ἀνάλογον μὲ τὸ γνωστόν : «δὲν εἵμεθα τόσον πλούσιοι διὰ τοιαύτας οἰκονομίας», εἰς τὴν τελευταίαν περὶπτωσιν—τῆς ἵπποφαγίας—σχεδὸν οὐδεμία ἐγκατάστασις ἀπαιτεῖται, οὐδὲν κεφάλαιον, τίποτε ἄλλο εἰμὴ σαφῆς γνώσις τοῦ θέματος καὶ συστηματικὴ διαφώτισις τοῦ κοινοῦ καὶ τῶν ἀρμοδίων.

Ἐν τοιοῦτον θέμα εἶναι προφανὲς ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ ἀπασχολήσῃ πάντα θετικῶς ἐνδιαφερόμενον διὰ τὴν Ἑθνικὴν Οἰκονομίαν, ἰδιαιτέρως δὲ τὴν Ἑλλήν. Κτηνιατρικὴν Ἑταιρείαν. Αὕτη ἦτο ἡ γνώμη τοῦ σημερινοῦ Προέδρου αὐτῆς Ταξιάρχου κ. Κομετζοπούλου, ὅστις μοῦ ἔκανε τὴν τιμὴν νὰ μοῦ ἀναθέσῃ τὴν ἐκπόνησιν τῆς παρουσίης μελέτης. Εὐελπιστῶ ὅτι θέλω ἀποδώσει κατὰ τὸ δυνατόν πιστότερον τὰς ἀπόψεις του *.

* (Πλείστας εὐχαριστίας ὀφείλω ἐπίσης εἰς τὸν ἐξέχοντα συνάδελφον κ. Ταρλατζῆν διὰ τὴν πολύτιμον βοήθειαν καὶ συμπαραστάσιν του καθὼς καὶ εἰς τὸν ἐπίσης ἐκλεκτὸν συνάδελφον κ. Π. Καρβουνάρην, ὅχι μόνον διὰ τὴν πολλάκις μνημονευομένην ἐνταῦθα ἐπὶ τῆς ἵπποφαγίας διατριβὴν του ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν παροχὴν πολλῶν σχετικῶν πληροφοριῶν).

Καὶ κατ' ἀρχήν, διατὶ ὑφίσταται πρόβλημα ἵπποφαγίας ; Διατὶ δηλαδὴ, ὁ ἵππος ὁ ἡμίονος καὶ ὁ ὄνος, ζῶα ἐκ φύσεως καθαρὰ καὶ φυτοφάγα, χωρὶς οὐδὲν τὸ ἀηδὲς ἢ ἀντιαισθητικὸν εἰς τὴν μορφὴν ἢ τὰς συνηθείας, προκαλοῦν αὐτομάτως εἰς τὸ πολὺν κόσμον συναισθημα ἀπεχθείας ὅταν προτείνονται ὡς τροφή, ἐνῶ ἀντιθέτως ὁ βουρκοδίατος ἔγχελυς, ἡ παμφάγος ὄρνις καὶ ὁ ἐκ περὶττωμάτων πολλάκις διατρεφόμενος χοῖρος προσφερόμενα ἐπὶ τῆς τραπέζης ἀποτελοῦν τὰ ἐκλεκτότερα τῶν ἐδεσμάτων ; Ἡ ἀπάντησις εἶναι δύσκολος. Ὡς συμβαίνει μὲ τὰς βαθέως ἐρριζωμένας προλήψεις καὶ δοξασίας, οὐδεμία γνωστὴ ἀφορμὴ εἶναι τόσον παλαιὰ ὥστε νὰ ἀποκλείῃ τὴν ὑπαρξίν παλαιότερας. Εἶναι ὅθεν λίαν πιθανὸν τῆς πρώτης γνωστῆς ἀπαγορεύσεως τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου νὰ προηγείτο ἀρχαιότερα τις προλήψις διαδεδομένη καθ' ὅλην τὴν προϊστορικὴν ἐποχὴν. Μία ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου πλέον ἐμπεριστατωμένη ἐρευνα θὰ εἶχε τὸ ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον τῶν ἀναζητήσεων ἐκείνων, αἵτινες, ὑποσκάπτουσαι τὸ ψυχικὸν ὑπέδαφος λαῶν καὶ ἐποχῶν, φέρουν εἰς φῶς τὰς βαθυντέρας ἀφορμὰς παναρχαίων προλήψεων. Πάντως ἐν εἶναι γνωστόν : Ὅτι πίσω ἀπὸ κάθε ἀπαγόρευσιν τροφῆς, κατὰ τὰ ἄλλα ὠφελίμου καὶ ὑγιεινῆς, ὑποκρύπτεται βαθύτερον θρησκευτικὸν κέλευσμα. Σήμερον ἀκόμη ἑκατομμύρια Ἰνδῶν ἀποστρέφονται τὸ βόειον κρέας καθ' ὅσον συμφώνως μὲ τὰς ρῆσεις τοῦ Βράχμα θεωρεῖται ἀνόσιος ὁ τρεφόμενος μὲ αὐτό. Οἱ μωαμεθανικοὶ λαοὶ καὶ οἱ Ἑβραῖοι ἀπέχουν δι' ἀνάλογον αἰτίαν τῆς βρώσεως τοῦ χοιρείου. Κάποτε—καὶ αὐτὸ συνέβη μὲ τὸ κρέας τῶν μονόπλων—ἡ θρησκευτικὴ αἰτία λησμονεῖται, εἰς τὴν συνείδησιν ὅμως τῶν λαῶν παραμένει βαθέως χαραγμένη ἡ ἀπαγόρευσις, ἡ ὁποία ἀποβάλλουσα τὴν μεταφυσικὴν τῆς μορφῆς μετατρέπεται εἰς λογικὴν ἀπέχθειαν στηριζομένην εἰς διήθεν ὑγιεινὰς ἢ γευστικὰς αἰτίας.

Ὁ παλαιολιθικὸς ἄνθρωπος ὑποθέτομεν ὅτι ὑπῆρξεν ἵπποφάγος ἀπὸ τοὺς σωροὺς τῶν ὀστέων ἵππων οἵτινες εὐρέθησαν εἰς τὸ Solutrè τῆς Γαλλίας πλησίον ὑπολειμμάτων προϊστορικῶν κατασκευάσεων⁽³⁻⁴⁾ (Τὸ εἶδος ὅμως τοῦτο τοῦ ἵππου πιθανῶς νὰ εἶναι διάφορον ἐκείνου ποὺ ἐχρησιμοποίηθη ὡς ὑποζύγιον⁽⁵⁾). Οἱ ἀρχαῖοι Πέρσαι ἐτίμων τὸ ἵππειον κρέας, σχετικὴ δὲ παράγραφος τοῦ Ἡροδότου⁽⁶⁾ μᾶς πληροφορεῖ ὅτι προσεφέρετο εἰς τὰ συμπόσια τῶν γενεθλίων. Κατὰ τὸν Πτολεμαῖον, οἱ Σαρματικοὶ καὶ Σκυθικοὶ λαοὶ οἱ κατοικοῦντες πέραν τῶν Ἰμαλαίων ἐκαλοῦντο Ἴπποφάγοι λόγῳ τῆς συνηθείας τῶν ταύτης. (7) Αἱ διηγήσεις τοῦ Πλινίου ἐξ ἄλλου διέσωσαν τὴν πληροφορίαν ὅτι οἱ πλούσιοι Ρωμαῖοι πατρίκιοι παρουσίαζον ἐπὶ τῆς τραπέζης τῶν ἐκλεκτὰ τεμάχια πώλων. Ὁ διάσημος ἱατρὸς τῆς ἀρχαιότητος Γαληνός, φίλος καὶ θεράπων τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου, ἐπροπαγάνδιζε τὰς ιδιότητας τοῦ ἵππειου κρέατος, ἐνῶ ὁ εὐνοούμενος τοῦ Αὐγούστου Μαικίνας, εἰσήγαγεν τὴν χρῆσιν τοῦ ὄνου. Οἱ

Σκανδιναυοὶ ἐθυσίαζον ἵππους πρὸς τὸν θεὸν αὐτῶν Odin τὴν σάρκα τῶν ὁποίων ἐγεύοντο κατόπιν, οἱ δὲ Γαλάται κατὰ τὰς διηγήσεις τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος ὑπῆρξαν φανατικοὶ ἵπποφάγοι.

Ἡ πρώτη γραπτὴ ἀπαγόρευσις, ὡς εἶδομεν, εὑρίσκεται εἰς τὴν Πεντάτευχον : «Ἐκ πάντων τῶν κτηνῶν, ὅσα εἶναι δίχληλα, πλὴν δὲν εἶναι ὁ ποῦς αὐτῶν ἐσχισμένος, οὐδὲ ἀναμασσῶσι, θέλουσι εἶσθαι ἀκάθαρτα εἰς ἐσᾶς, πᾶς ὁ ἐγγίζων αὐτὰ θέλει εἶσθαι ἀκάθαρτος» ἐλάλησεν ὁ Ἰεχωβά πρὸς τὸν Μωϋσῆ (*). Καὶ ἄλλαχού (10) ἐπαναλαμβάνεται ἡ αὐτὴ ἐντολή, ἐπὶ πλεόν ἀναφέρονται ὀνομαστικῶς τὰ δυνάμενα νὰ χρησιμεύσουν ὡς τροφὴ κτήνη. Ἡ παλαιὰ αὕτη ρῆσις φαίνεται ὅτι ὄχι μόνον εἰσῆλθε διὰ μέσου τῶν Γραφῶν εἰς τὰ Χριστιανικὰ ἔθιμα, ἀλλὰ καὶ ἀπετέλεσεν ἀφορμὴν διενέξεων μεταξὺ τῶν πρώτων Χριστιανῶν καὶ τῶν Ρωμαίων ἐθνικῶν. «Ἡ πρώτη πηγὴ τῆς συγχρόνου προκαταλήψεως, ἔλεγεν ὁ M. De Quatrefages (11), εὑρίσκεται ἀναμφιβόλως εἰς τοὺς πρώτους πολέμους μεταξὺ παγανισμοῦ καὶ χριστιανισμοῦ».

Ἡ ἵπποφαγία ἀνῆλθε κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνας εἰς περιοπὴν συμβόλου, θεωρουμένη ὄχι μόνον ὡς καθαρῶς εἰδωλολατρικὴ πράξις, ἀλλὰ καὶ ὡς δεῖγμα ἐπιστροφῆς εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν τῶν ἀπαρνηθέντων τὴν πίστιν τῶν χριστιανῶν. Δὲν εἶναι λοιπὸν παράδοξος ἡ ἀπόφασις τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ὁ πάπας τῆς Ρώμης Γρηγόριος ὁ ΙΙΙ κατὰ τὸν 8ον μ.Χ. αἰῶνα δυνάμει τῆς ὁποίας τὸ κρέας τοῦ ἵππου ἐχαρακτηρίζετο ὡς ἀκάθαρτον καὶ βδελυρόν : «Immundum enim est et exsecrabile» (12).

Ἐκτοτε καὶ διὰ μακροὺς αἰῶνας ἡ ἵπποφαγία περιέπεσεν εἰς ἀφάνειαν μόνον δὲ εἰς τινὰς περιπτώσεις πολέμων, ἀποκλεισμῶν καὶ πολιορκιῶν ἐγένετο χορῆσις ἱππείου κρέατος ἐλλείψει ἐπαρκείας ἄλλων τροφῶν (ὅπως π.χ. κατὰ τὸν ἀποκλεισμόν τῶν Παρισίων τοῦ 1590 ὑπὸ τοῦ Ἑρρίκου τοῦ 4ου (*). Βεβαίως οἱ ἄγωνες χριστιανῶν καὶ ἐθνικῶν εἶχον ἀπὸ μακροῦ λησμονηθῆ καὶ οὐδεὶς πλέον λόγος ὑπῆρχε διὰ τὴν Ρώμην νὰ φοβεῖται τὴν ἐξάπλωσιν τῶν εἰδωλολατρικῶν ἱπποθυσιῶν. Πλὴν ὅμως ἡ μακροαῖων ἀποχὴ εἶχε δημιουργήσει εἰς τὴν συνείδησιν τῶν λαῶν νέας προλήψεις, αἵτινες ἐξελογικεύοντο ὡς δῆθεν ὑγιεινὰ παραγγέλματα : τὸ ἵππειον κρέας ἐθεωρήθη ἀνθυγιεινόν, ἀνούσιον ἢ καὶ ἀηδιαστικόν (13).

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι, κατὰ τοὺς νεωτέρους ἰδίᾳ χρόνους, πολλοὶ θὰ ἐπεχείρησαν ν' ἀνασκευάσουν τὸ μεσαιωνικὸν ὑπόλειμμα τῆς ἀποχῆς ἐκ νοῦ κρέατος τῶν ἱπποειδῶν. Ὁ πρῶτος πάντως γνωστὸς εἶναι ὁ πολυμαθὴς Δανὸς θεολόγος, μαθηματικὸς καὶ κτηνίατρος Ἑρρίκ Νίσεν Βίμποργκ, ὅστις τὸ 1830 ἐξέδωσεν εἰς Δανίαν τὸν πρῶτον ἱπποφαγικὸν κανονισμόν. Ὀλίγα ἔτη ἀργότερον τὸ 1842 καὶ ἐνῶ εἰς τὴν Ἑλβετίαν εἶχεν ἤδη ἀπὸ τοῦ 1838 κἀναι τὴν ἐμφάνισίν της ἡ ἱπποφαγία εἰς τὴν Γερμανίαν ὁ ἱατρὸς Perner ἀνεκοίνωσεν ἐν Μονάχῃ ὅτι τὸ κρέας τῶν

ἱπποειδῶν εἶναι ἀβλαβές, θρεπτικὸν καὶ οἰκονομικόν⁽¹³⁾. Τὸ 1847 ἰδρύνοντο τὰ πρῶτα ἱπποκρεοπωλεῖα ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Spinola τῆς Κτηνιατρικῆς Σχολῆς τοῦ Βερολίνου⁽¹⁴⁾. Τέλος ἀπὸ τοῦ 1855 ἐπετράπη εἰς ὁλόκληρον τὴν Γερμανίαν ἡ βρώσις ἱππέου κρέατος.

Εἰς ὁλόκληρον τὸν κόσμον πλέον, ἐπιστήμονες καὶ σοφοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρωτεύουσιν θέσιν κατεῖχον οἱ κτηνίατροι, ὀργανώνουν σταυροφορίας ὑπὲρ τῆς ἱπποφαγίας, ἣτις ἀρχίζει ἤδη νὰ ἀποκτᾷ ὁπαδούς, καὶ μεταξὺ τοῦ λαοῦ. Εἰς Γαλλίαν οἱ Geoffroy St Hillaire, Decroix καὶ ἄλλοι δημοσιεύουν ἄρθρα, ὀργανώνουν ἱπποφαγικὰ συμπόσια, δημιουργοῦν θύρουβον. Ἀποτέλεσμα : ἡ ἀστυνομικὴ διάταξις τῆς 9ης Ἰουνίου 1866 διὰ τῆς ὁποίας ἐπετράπη ἡ πώλησις τοῦ κρέατος τῶν ἱπποειδῶν⁽¹⁵⁾ καὶ ἡ ἰδρύσις, εἰς Nancy κατ' ἀρχάς, εἰς Παρισίους κατόπιν, τῶν πρώτων γαλλικῶν ἱπποκρεοπωλείων. Δύο ἔτη ἀργότερον (1868) ἀρχίζει ἡ διάδοσις τῆς ἱπποφαγίας εἰς τὴν Βιέννην⁽¹⁶⁾.

Ἦτο ἡ ἡρωϊκὴ περίοδος τῆς ἱπποφαγίας. Τὰ πλεῖστα τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν ἀκολουθοῦν πλέον τὸ παράδειγμα τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Γαλλίας, μηδὲ τῆς Ρωσίας ἐξαιρουμένης εἰς τὴν ὁποίαν ἀπὸ τοῦ 1891 ἐλείτουργει εἰς Πετροῦπολιν εἰδικὸν ἱπποφαγικὸν κρεοπωλεῖον⁽¹⁷⁾.

Σήμερον εἰς τὴν Εὐρώπην, τὴν Ἀμερικὴν, εἰς πλεῖστα Ἀσιατικὰ κράτη, δηλαδὴ εἰς ὁλόκληρον σχεδὸν τὸν πολιτισμένον κόσμον, τὸ κρέας τῶν μονόπλων συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν συνήθων τροφίμων ζωϊκῆς προελεύσεως. Σχετικὴ ἐξαίρεσις : ἡ Ἀγγλία. Ἀπόλυτος ἐξαίρεσις τὰ Βαλκανικὰ κράτη καὶ ἡ Τουρκία.

*
* *

Ποία ἦτο ἡ συμμετοχὴ τῆς Ἑλλάδος ; Ἐν πρώτοις κατὰ τὸν Δ. Ν. Παπαγιαννόπουλον⁽¹⁸⁾ τὸ ἵππειον κρέας ἐχρησιμοποιήθη εὐρύτατα κατὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον ἐντὸς κονσερβῶν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Στρατόν, περισσοτέρας ὅμως πληροφορίας δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἀνεύρωμεν. Ἐξ ἄλλου ἡ ὑπόθεσις τῆς ἱπποφαγίας εὐρῆκεν κατὰ καιροὺς ἐνθέρμους ὑποστηρικτὰς οἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων ὑπῆρξαν κτηνίατροι. Μερικοὶ ἐκ τούτων περὶωρίσθησαν εἰς τὸ νὰ συμπεριλάβουν εἰς τὸ ἐδεσματολόγιον τῆς οἰκογενείας των καὶ τὸ ἵππειον κρέας, εἶναι γνωστὸς δὲ ἐκλεκτὸς συνάδελφος ἐκ τῶν πλέον ἀκραφῶν ἱπποφάγων ὅστις ἀνέθρεψεν τὰ τέκνα του μὲ βάσιν διατροφῆς τὸ ἵππειον κρέας. Ἄλλοι ὅμως προχώρησαν καὶ εἰς σχετικὴν προπαγάνδαν διὰ δημοσιευμάτων καὶ ἀνακοινώσεων. Τὴν πρώτην πάντως συστηματικὴν μελέτην συνέγραψεν ὁ κ. Π. Καρβουνάρης ὅστις ἐξέλεξεν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦτο ζήτημα ὡς θέμα ἐναίσιμου διατριβῆς, ἣτις ὑπεστηρίχθη τὸ 1934 εἰς Παρισίους. Θεωρῶ καθήκον μου νὰ εὐχαριστήσω τὸν πατέρα τοῦτον τῆς ἐν Ἑλλάδι ἱπποφαγικῆς κινήσεως διὰ τὴν καλω-

σύνην του νὰ μοῦ ἀποστείλῃ τὸ τελευταῖον ἐναπομείναν ἀντίτυπον τῆς διατριβῆς του. Δυστυχῶς ὅμως ἡ πρώτη αὕτη ἀπόπειρα παρὰ τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ προκάλεσεν εἰς τὸν κτηνιατρικὸν κόσμον, δὲν ἔτυχεν εὐρυτέρας ἀπηχίσεως, μηδὲ συνεκίνησε τὴν ἀρμοδίαν ὑψηρεσίαν «Γεωργικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Μελετῶν» εἰς τὴν ὁποίαν ὑπεβλήθη. Πέντε ἔτη ἀργότερον εἰς τὸ «Πρόβλημα τῆς κτηνοτροφίας ἐν Ἑλλάδι» τοῦ Χατζηόλου, ἀνευρίσκομεν εἰδικὸν κεφάλαιον ἀφιερωμένον εἰς τὴν ἵπποφαγίαν, τῆς ὁποίας τὴν ἐν Ἑλλάδι εἰσαγωγὴν ὁ συγγραφεὺς προτείνει ὡς μερικὴν λύσιν τῆς εἰς ζωϊκὰ τρόφιμα ἀνεπαρκείας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Οὐδεμία ὅμως καὶ πάλιν κίνησις παρετηρήθη.

Ἐχρειάσθη νὰ παρέλθῃ μία καὶ πλέον δεκαετία, καὶ κυρίως, νὰ μεσολαβήσῃ ἡ σκοτεινὴ περίοδος τῆς κατοχῆς διὰ ν' ἀνακινήθῃ τὸ ζήτημα, καὶ αὐτὴν τὴν φορὰν ὅχι τόσον μὲ τὸν σκοπὸν νὰ πλουτισθῇ ἡ ἀγορὰ μὲ περισσότερον κρέας, ἀλλὰ διὰ ν' ἀποφευχθοῦν αἱ νοθεῖαι. Ὑπεγράφη τότε τὸ ἀπὸ 12-10-41 Διάταγμα «περὶ ἐπιθεωρήσεως σφαγίων μονόπλων καὶ συμπληρώσεως διατάξεων τινῶν τοῦ Δ)τος τῆς 30-11-40 «περὶ ἐπιθεωρήσεως σφαγίων», εἰς τὸ ὁποῖον ἐπεκτείνονται καὶ συμπληροῦνται αἱ ἰσχύουσαι ἐπιθεωρήσεις τῶν ἄλλων σφαγίων καὶ εἰς τὰ μόνοπλα, προβλέπονται εἰδικοὶ χῶροι σφαγῆς ὡς καὶ εἰδικὰ κρεοπωλεῖα διὰ τὴν πώλησιν. Ἀμφιβάλλωμεν ἐὰν ἐτέθη ποτὲ εἰς ἐφαρμογὴν συστηματικῶς τὸ Διάταγμα καὶ ἐὰν ἐλειτούργησεν, ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον τοῦλάχιστον ἵπποφαγικὸν κρεοπωλεῖον.

Δυστυχῶς ὁ λιμὸς τῶν πρώτων χρόνων τῆς κατοχῆς δὲν εἶχε τοῦλάχιστον ὡς εὐτυχὲς ἀποτέλεσμα τὴν ἐξοικείωσιν τοῦ πληθυσμοῦ μὲ τὸ κρέας τῶν μονόπλων, ὡς τοῦτο συνέβη κατὰ τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν Παρισίων τοῦ 1870.

*
* *

Ἄλλ' ὅς ἔλθωμεν τώρα εἰς τὰ ἐπιχειρήματα τὰ ὁποῖα ἔχει ν' ἀντιτάξῃ ὁ ἐνημερωμένος ὁπαδὸς τῆς ἵπποφαγίας εἰς τοὺς ἀντιφρονοῦντας. Ὡς εἶδομεν ἤδη, ἡ παλαιὰ Θρησκευτικὴ πρόληψις τῆς ἀποχῆς μετημφίσθη εἰς τὴν σύγχρονον συνείδησιν τὴν ψευδῇ ἐσθῆτα τῶν δῆθεν ὑγιεινῶν καὶ γευστικῶν παραγγελμάτων. Οὕτω εἰς τὰς συζητήσεις τῶν προχειρολογούντων ἀμφισβητεῖται ἡ θρεπτικὴ ἀξία τοῦ κρέατος τῶν μονόπλων, προβάλλονται λόγοι γευστικότητος καὶ ὑγείας καὶ τέλος τὸ ὅλον θέμα θεωρεῖται ὡς «ὄνου σκιά» δεδομένου—λέγουν ὅτι ἡ ἵπποπαραγωγή εἰς τὴν χώραν μας εἶναι μηδαμινὴ ἐν συγκρίσει μὲ ἐκείνην τῶν κρατῶν εἰς τὰ ὁποῖα καθιερώθη ἡ ἵπποφαγία.

Τί ἔχωμεν ν' ἀντιτάξωμεν εἰς πάντα ταῦτα ;

α) Θρεπτικὴ ἀξία

Καὶ ἐὰν ἀκόμη δὲν παραδεχθῶμεν τὴν γνώμην τῶν φανατικῶν ἵπποφάγων οἱ ὅποιοι διατείνονται ὅτι τὸ κρέας τῶν μονόπλων ὑπερτερεῖ ἀπὸ θρεπτικῆς πλευρᾶς τοῦ κρέατος τῶν μηρυκαστικῶν, δὲν δυνάμεθα ἐν τούτοις ν' ἀμφισβητήσωμεν τὰ λεγόμενα τῶν περισσοτέρων συγγραφέων οἱ ὅποιοι διαπιστώνουν ὅτι τὸ ἵππειον κρέας οὐδόλως ἢ ἐλάχιστα διαφέρει τοῦ βοείου. Δυστυχῶς δὲν ὑπάρχουν σύγχρονοι πίνακες συνθέσεως τοῦ ἵππειου κρέατος ὥστε νὰ καθίσταται ἐφικτὴ ἡ ἀριθμητικὴ ἀντιπαράθεσις τοῦ ποσοστοῦ τῶν βασικῶν συστατικῶν τῶν δύο ζωϊκῶν εἰδῶν. Εἰς τὴν διεθνῇ βιβλιογραφίαν κυκλοφοροῦν ἀκόμη οἱ παλαιοὶ πίνακες τοῦ Koenig (1899) καὶ τοῦ Balland (1902) ἐπαναλαμβανόμενοι ὑφ' ὧν σχεδὸν τῶν συγγραφέων (^{3, 14, 16, 22} κ.τ.λ.). Ἄν καὶ ὅπως παρατηρῇ ὁ J. Blain «δὲν δύναται τις νὰ βασισθῇ ἀπολύτως εἰς αὐτοὺς λόγῳ τοῦ ὅτι ἔκτοτε τὸ ἵππειον κρέας δὲν ἔπαυσε νὰ βελτιοῦται», τοὺς παραθέτομεν ἐλλείψει ἄλλων (*).

1. Πίναξ Koenig

Ἀζωτοῦχοι οὐσίαι	21,7
Λίπη	2,55
Μὴ ἄζωτοῦχοι οὐσίαι	0,46
Ἀνόργανα ἄλατα	1,01
Ὕδωρ	74,27

2. Πίναξ Balland

Κ ρ έ α ς	Ὕδωρ	Ἀζωτοῦχοι οὐσίαι	Λίπη	Μὴ ἄζωτοῦχοι οὐσίαι	Ξηρὸν ὑπολείμμα
Ἴππου (μέσος ὄρος)	74,27	21,71	2,55	0,46	1,01
Ἴππου (μποῦτι)	73,10	21,95	2,95	1,44	0,56
Ὄνου (φιλέτο)	76,50	19,14	1,60	2,29	0,47
Ἡμίονου (φιλέτο)	74,20	20,18	2,13	2,38	0,81

Κατὰ τι νεώτεροι (1906) οἱ πίνακες τοῦ J. Alquier (¹¹) δίδουν ἀνάλογα συμπεράσματα. Ἐπεξεργαζόμενοι καταλλήλως προσφέρουν τὴν κάτωθι συγκριτικὴν εἰκόνα μεταξὺ κρέατος βοῶν καὶ μονόπλων.

(*) Συγκριτικὸν πίνακα συνθέσεως διαφόρων κρεάτων, ἐν οἷς καὶ ἵππειον, συνταθέντα ὑπὸ τῶν Kestner καὶ Knipping ἀνεύρομεν καὶ εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ Π. Καλογήρου: «Νεωτέρα διαιτητικὴ» (σ. 51). Ἐλάχισται διαφοραὶ παρατηροῦνται ἐν συγκρίσει μὲ τοὺς παρατιθεμένους.

3. Πίναξ συγκρίσεως ἵππειου καὶ βοείου κρέατος
(κατὰ τοὺς πίνακας J. Alquier).

Εἶδος	°Υδωρ	Ἑκατοστιαία ἀναλογία ἀφομοιωσίων οὐσιῶν			Χρησιμο-ποιήσιμοι θερμίδες εἰς 100 γρ.
		Ξηρὸν ὑπόλειμμα	Ἀζωτοῦχοι οὐσίαι	Λίπη	
Ἱππειον (μέσος ὁ-ρος κυλότου, μυός, σβέρκου)	75,65	0,74	21,41	1,21	105,57
Βόειον (μέσος ὁρος τῶν αὐτῶν τεμαχίων ὡς καὶ διὰ τὸ ἵππειον)	68,12	0,77	19,86	8,06	181,07

Ὡς καὶ συγκριτικὸν πίνακα διὰ τὸ κρέας ἵππου, ὄνου, καὶ ἡμιόνου.

4. Πίναξ συγκρίσεως κρέατος μονόπλων
(κατὰ τοὺς πίνακας J. Alquier)

Εἶδος	°Υδωρ	Ἑκατοστιαία ἀναλογία ἀφομοιωσίων οὐσιῶν			Χρησιμο-ποιήσιμοι θερμίδες εἰς 100 γρ.
		Ξηρὸν ὑπόλειμμα	Ἀζωτοῦχοι οὐσίαι	Λίπη	
Ἱππειον (μέσος ὁ-ρος ὡς εἰς Πίνακα 3)	75,65	0,74	21,41	1,21	105,57
Ὄνος (φιλέτο)	76,50	0,35	20,79	1,52	116,54
Ἡμιόνος (φιλέτο)	74,20	0,61	22,17	2,02	116,54

Ἐκ τῶν πινάκων τούτων ἐξάγεται ὅτι τὸ βόειον κρέας ὑπερτερεῖ τοῦ ἵππειου ὡς πρὸς τὰς χρησιμοποιησίμους θερμίδας καὶ τὸ λίπος. Ἀντιθέτως τὸ ἵππειον ὑπερέχει εἰς λευκώματα. Ἀπὸ γενικῆς ὁμως διαιτολογικῆς ἀπόψεως, ἡ ὑπεροχὴ τροφίμου τινος εἰς πρωτίδως θεωρεῖται ἀξιολογώτερον τῆς μεγάλης περιεκτικότητος εἰς λίπη καὶ τῆς ὡς ἐκ τούτου συνολικῶς μεγαλειτέρας ἀποδόσεως εἰς θερμίδας. Καὶ τοῦτο ὅχι μόνον διότι λίπη καὶ ὕδατάνθρακες ἀφθονοῦν εἰς κοινὰ καὶ εὐθυνὰ τρώφιμα ἀλλὰ καὶ διότι ὁ ὁργανισμὸς διαθέτει μὲν παρακαταθήκην λιπῶν καὶ ὕδατανθράκων, στερεῖται ὁμως ἀποταμιευτικῆς ἱκανότητος ἔναντι τῶν λευκωμάτων, ὧν ὡς ἐκ τούτου ἠναγκασμένος νὰ προσλαμβάνῃ ταῦτα εἰς συχνὰ καὶ κανονικὰ χρονικὰ διαστήματα. Ὡς παρατηρεῖ ὁ Π. Καλογήρου⁽¹⁸⁾: «Ἡ μὲν ἀνεπάρκεια τῆς διατροφῆς εἰς ζωϊκῆς προελεύσεως λίπος ἢ καὶ ἡ παντελὴς

ἐκ ταύτης ἔλλειψις τοῦ θρεπτικοῦ τούτου μέσου δὲν ἀποτελεῖ σημαντικὸν μειονέκτημα, ἀρκεῖ μόνον νὰ προσλαμβάνωνται εἰς ἱκανοποιητικὴν ποσότητα φυτικά ἔλαια καὶ νωπὰ πράσινα λαχανικά. Ἡ ἀνεπάρκεια ὅμως εἰς ζωϊκὸν λεύκωμα ἐπὶ διατροφῆς ἐλάχιστα ἢ οὐδόλως περιλαμβανοῦσης ἔτερα παραπλήσια λευκώματα δὲν εἶναι ἀμελητέα (*).

Ἀκόμη, ἡ μεγάλη διαφορὰ εἰς λίπος εἰς βάρος τοῦ ἵππειου κρέατος παρεξηγήθη εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν εἰς τὰ ἵπποκρεοπωλεῖα κατέληγον μόνον οἱ γενηρακότες, οἱ ἐξηντηγμένοι καὶ ἀνάπηροι ἵπποι. Μὲ τὴν πρόοδον ὅμως τῆς ἵπποφαγίας εἰς τὰς διαφόρους χώρας, ἐδημιουργήθησαν εἰδικαὶ γενεαὶ ἵππων προοριζομένων διὰ παραγωγὴν κρέατος, εἰς τοὺς ὁποίους παρατηρεῖται ὅχι μόνον σημαντικὴ αὐξήσις τοῦ ὑποδορείου λιποειδοῦς ἴστού ἀλλὰ καὶ—κατὰ τὸν Καρβουνάργην—αὐτὸ τοῦτο τὸ λιπόστικτον τῶν μυῶν. (Ἐπίσης κατὰ τὸν L. Villain ⁽¹⁶⁾) λιπόστικοι μῦες, ἀνάλογοι τῶν καλλιτέρων σφαγίων βοοειδῶν, παρατηροῦνται εἰς ἡμικαθαροαῖμους ἢ ἐλαφροῦς ἐλάσεως ἵππους κατὰ τὴν περίοδον τῆς παχύνσεως).

Τέλος ἀπὸ ἀπόψεως πεπτικότητος τὸ κρέας τοῦ ἵππου θεωρεῖται πλεόν εὐπεπτον τοῦ μόσχου, τοῦ νέου χοίρου καὶ τοῦ προβάτου, ἐρχόμενον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης, εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὸ βόειον ⁽²⁰⁾).

β) Γευστικότης

Ἀλλὰ οὐδεὶς πίναξ θρεπτικῶν συστατικῶν, ὅσονδήποτε εὐγλωττος καὶ ἂν ἦτο θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπηρεάσῃ μεγάλως τὴν κάπως πείσμονα ἀντίληψιν τοῦ λαοῦ μας εἰς τὴν υἱοθέτησιν ἑνὸς τροφίμου τὸ ὁποῖον θὰ ἐμειονέκτει ἀπὸ γευστικῆς πλευρᾶς. Τονίζω ἰδιαιτέρως τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ διότι εἶναι γνωστὸν ὅτι τὸ κριτήριον τῆς γεύσεως παρ' ἡμῖν θεωρεῖται σπουδαιότερον τοῦ κριτηρίου τῆς οἰκονομίας ἢ τῆς ὑγιεινῆς. Δὲν εἶναι μόνον τὸ ζήτημα τῆς προτιμήσεως τοῦ ἀκριβοῦς ἀλλὰ πτωχοῦ κρέατος τῶν γαλαθηνῶν ἀμνῶν, εἶναι τὰ 65 ἑκατ. δραχμῶν τὰ ὁποῖα κατὰ τὸν Χατζηόλον ἐξοδεύοντο προπολεμικῶς κατ' ἔτος—καὶ ἀσφαλῶς ἀνάλογον ποσὸν θὰ ἐξοδεύεται καὶ σήμερον—διὰ τὴν ἀγορὰν τσίρων,

(*) Βεβαίως πάντα ταῦτα ἀφορῶσι εἰς τὰς πρωτεϊνικὰς οὐσίας ἐν τῷ συνόλῳ των, εἶναι δὲ σήμερον γνωστὸν (M. Briker ⁽¹⁵⁾), ὅτι κύριον ρόλον εἰς τὴν διατροφήν τοῦ ἀνθρώπου παίζει, ὅχι τόσον τὸ συνολικὸν πρωτεϊνικὸν οἰκοδόμημα, ὅσον οἱ συνθέτοντες αὐτὸ ἀκρογωνιαῖοι λίθοι τῶν ἀναντικαταστάτων ἀμινοξέων. Κρινόμεναι ὑπὸ τὸ πρῖσμα τοῦτο, πλείσται παλαιότεραι παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς διαιτολογικῆς ἀξίας ὠρισμένων τροφίμων βασιζόμεναι εἰς τὴν γενικὴν αὐτῶν περιεκτικότητα εἰς ὀργανικὰς ἀζωτούχους οὐσίας, δύνανται ν' ἀποδειχθῶσιν ἐσφαλμέναι. Δυστυχῶς εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν οὐδεμία παρατήρησις δύναται ἀκόμη νὰ διατυπωθῇ δεδομένου ὅτι στεροῦμεθα πλήρων στοιχείων ὅχι μόνον διὰ τὸ ἵππειον ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὸ τὸ βόειον κρέας.

σκόμβρων, ρεγγῶν κλπ. προϊόντων δηλαδή πού ἐκτός τῆς ἰδιαζούσης γεύσεως, οὐδὲν θεικώτερον δύνανται νὰ προσφέρουν.

Ἄλλ' εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἱππείου κρέατος δὲν νομίζομεν ὅτι τίθεται ζήτημα γεύσεως. Καὶ ἐὰν ἀκόμη ἀγνοήσωμεν τοὺς διθυράμβους τῶν ἐνθέρμων ἱπποφάγων, παλαιότερων καὶ συγχρόνων, οἵτινες ἀποδίδουν εἰς τὸ κρέας τῶν μονόπλων ἐξόχους γευστικὰς ἰδιότητας, παραμένει γεγονὸς ὅτι τὸ κρέας τοῦ ἵππου οὐδὲν τοῦ βοείου δύναται νὰ φθονήσῃ. Ἀντιθέτως : ἐνῶ εἰς ἅπαντα τὰ χρησιμοποιούμεθα παρ' ἡμῖν σφάγια, ἡ γευστικότης, τρυφερότης καὶ ἡ ταχύτης ἐψήσεως εἶναι συνάρτησις τῆς ἡλικίας καὶ τῆς πρὸ τῆς σφαγῆς ἐν γένει διαβιώσεως τοῦ ζώου, εἰς τὸν ἵππον ἡ ἡλικία καὶ ἡ ἐργασία, τὴν ὁποίαν προσέφερεν ὅτε ἦτο ἐν ζωῇ, ἐλάχιστα ἐπηρεάζουν τὴν ποιότητα τοῦ κρέατος. Ἡ σὰρξ τῶν μονόπλων εἶναι φύσει λεπτοτέρα καὶ τρυφερωτέρα τῆς σαρκὸς τῶν βοοειδῶν. Κατὰ παλαιότερας παρατηρήσεις τοῦ Warringsholtz ⁽¹⁴⁾ τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν σημαντικὴν διαφορὰν πάχους τῶν μυϊκῶν ἰνῶν (44 μ. διὰ τὸν μαστιγῆρα μὴν τοῦ ἵππου ἔναντι 57 μ. διὰ τὸν αὐτὸν μὴν τοῦ βοός). Ἡ πλεονεκτικὴ δὲ αὕτη τρυφερότης τοῦ ἱππείου κρέατος δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὰ τεμάχια τῆς πρώτης κατηγορίας ἀλλὰ παρατηρεῖται καὶ εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς δευτέρας. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὁ ἵππος προσφέρει πολὺν μεγαλύτεραν ποσότητα κρέατος διὰ ψιτὸν ἢ διὰ «μπιφέκι» ἀπὸ τὸν βουῖν. Μεγαλειτέραν ἀκόμη ποσότητα προσφέρουν ὁ ὄνος καὶ ὁ ἡμίονος, τῶν ὁποίων ἡ σὰρξ εἶναι κατὰ πολὺ λεπτοτέρα, τρυφερωτέρα καὶ εὐγευστοτέρα τῆς σαρκὸς τοῦ ἵππου.

Ἀξίζει δὲ ἐν προκειμένῳ νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἐνῶ εἰς ὁλόκληρον τὸν κόσμον τὸ «μπιφέκι», ἀνταποκρινόμενον πλήρως εἰς τὰς συγχρόνους ἀπαιτήσεις τῆς ζωῆς τῶν ἐργαζομένων, θεωρεῖται εἶδος πρώτης καταναλώσεως, παρ' ἡμῖν παραμένει εἶδος πολυτελείας. Πράγματι, ἡ ἔλλειψις εἰς τὴν χώραν μας κτηνῶν εἰδικῶς ἐκτρεφόμενων διὰ κρεατοπαραγῆν, περιορίζει τὸ εἶδος τοῦτο εἰς μόνον τὸν ψοῖτην μὴν, ἡ δυνατότης ἀγορᾶς τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ προνόμιον ἐλαχίστων. Ἐὰν καθιεροῦτο ἡ ἱπποφαγία τὸ μπιφέκι θὰ ἐγένετο προσιτὸν εἰς ὅλα τὰ βαλλάντια.

Ἀκόμη, ὅσον ἀφορᾷ τὴν γευστικότητα τοῦ ἱππείου κρέατος σημειούμεν ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ ἄριστον βελτιωτικὸν τῆς γεύσεως καὶ ποιότητος ποικίλων παρασκευασμάτων ἁλλαντοποιίας, ἐν προσμίξει μετὰ βοείου. Παράδειγμα : τὰ γνωστότατα σαλάμια Οὐγγαρίας εἰς τὰ ὁποῖα περιέχεται εἰς ἱκανὸν ποσοστὸν :

γ) Χρησιμοποίησις εἰς διατροφήν τῶν φυματικῶν παιδίων καὶ ἐν γένει ἐξησθενημένων ὁργανισμῶν

Ἡδὴ πρὸ τοῦ 1900 οἱ Richet καὶ Hericourt κατέδειξαν ὅτι ὁπὸς

ὁμοῦ κρέατος προστιθέμενος εἰς τὸ διαιτολόγιον τῶν φυματικῶν συνετέλει τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀναζωογόνησιν τοῦ ὁργανισμοῦ τῶν πασχόντων ⁽¹⁶⁾. Κατόπιν τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν ἡ Ἱατρικὴ Σχολὴ τῆς Γαλλίας ἐτάχθη ὑπὲρ τῆς διαιτητικῆς ταύτης τακτικῆς προτείνασα κυρίως τὸ ἵππειον κρέας, δεδομένου ὅτι κατόπιν τῶν μεταγενεστέρων ἐργασιῶν τῶν Bernheim καὶ Kousseau ἀπεδείχθη ὅτι ἦτο κατὰ πολὺ προτιμώτερον τοῦ βοείου. Ὁ Καρβουνάρης ἀναφέρει καὶ ἄλλας σειρὰς πειραμάτων διενεργηθέντων ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ Perret, ὅστις ἐκθρόψας φυματικὰ πειραματόζωα ἀποκλειστικῶς δι' ἵππειον κρέατος, ἀπέδειξεν ὅτι ἐπέζησαν περισσότερον ἄλλων, ἐπίσης φυματικῶν, ἀλλ' ἐκτρεφομένων διὰ βοείου.

Σήμερον, εἰς πλεῖστα προεβαντόρια τῆς Εὐρώπης, τὸ ὁμὸν ἵππειον κρέας, εἴτε ὑπὸ μορφήν πολτοῦ μετὰ τινων καρυκευμάτων ἐντὸς θερμῆς σούπας, εἴτε ὡς νωπὸς ζωμὸς ἀποτελεῖ τὴν διαιτολογικὴν βάσιν τῶν φυματικῶν. Κατ' ἐπέκτασιν χρησιμοποιεῖται καὶ εἰς ἀπάσας τὰς περιπτώσεις καθ' ὅς ἐνδείκνυται ἡ δίαίτα ὁμοῦ κρέατος, ὅπως ἐπὶ ἀναιμίας, ἀναρρώσεως ἐκ βαρειῶν ἢ ἐξαντλητικῶν νόσων, ὡς καὶ κατὰ τὰς ἐπιμόνους χρονίης διαρροίας τῶν ἐνηλίκων καὶ τῶν παιδῶν (μετὰ τὴν ὁδοντοφυΐαν) ⁽²¹⁾.

Οἱ λόγοι τῆς προτιμήσεώς του ἔναντι τοῦ βοείου, καὶ ἐὰν ἀκόμη δὲν ὀφείλονται εἰς εἰδικὴν τινὰ «ἀναζωογονητικὴν» ιδιότητα, εἶναι λόγοι οἰκονομίας καὶ—κυρίως—ὕγιεινῆς, καθ' ὅσον ὁ ἵππος εἶναι σχεδὸν ἀπηλλαγμένος, ὅχι μόνον φυματιώσεως ἀλλὰ καὶ τῶν κυριωτέρων παρασιτώσεων τῶν μεταδιδωμένων διὰ τῆς τροφῆς. Πράγματι οἱ κίνδυνοι μεταδόσεως ταινίας ἢ τριχίνης, οἵτινες αποκλείουν τὴν βρωσιν ὁμοῦ κρέατος βοῶς ἢ χοίρου, εἶναι μηδαμινοὶ εἰς τὸ ἵππειον. Τὸ κρέας τοῦ προβάτου ἐξ ἄλλου, παρουσιάζει μὲν τὸ αὐτὸ περίπου μὲ τὸν ἵππον ποσοστὸν φυματιώσεως, ἔχει ὅμως τὸ μειονέκτημα ὅτι εἶναι ἀκριβὸν καὶ περιέχει πολλὰ περιττὰ μόρια, ὃ δὲ πολτὸς αὐτοῦ ἔχει ὁσμήν μᾶλλον ἀποκρουστικὴν ⁽²¹⁾.

δ) Ἑθνικὴ οἰκονομία

Ἐρχόμεθα νῦν εἰς τὴν κυρίαν ἀντίρρῳσιν τῶν σκεπτικιζόντων ἐπὶ τῆς δυνατότητος ἐφαρμογῆς τῆς ἵπποφαγίας ἐν Ἑλλάδι, ἥτις θὰ ἡδύνατο νὰ διατυπωθῇ περίπου ὡς ἀκολούθως: «Τὰ ἵπποειδῆ παρ' ἡμῖν βαίνουν ὁλοὲν ἐλαττούμενα καὶ ἀντικαθίστανται ὑπὸ μηχανοκινήτων μέσων. Κυρίως εἰπεῖν ἵπποπαραγωγή δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τί λοιπὸν θὰ ἐτροφοδότηι τὰ ἵπποκρεοπωλεῖα; Μήπως τὰ ἐλάχιστα γεγηρακότα, ἐξηντλημένα ἀσθενῆ καὶ πανάθλια κτήνη τῶν χωρικῶν τὰ ὁποῖα θὰ σφάζονται μόνον ἕφ' ὅσον παύσουν νὰ προσφέρουν καὶ τὴν παραμικρὰν ἐργασίαν»;

Εἰς τὴν ἀποψιν αὐτὴν ἔχωμεν ν' ἀντιτάξωμεν σοβαρὰ ἐπιχειρήματα.

Κατ' ἀρχὴν ὅμως ἃς μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ τονίσωμεν καὶ ἅπαξ ἔτι τὸ γεγονὸς ὅτι εἰς ὅλας τὰς Εὐρωπαϊκὰς χώρας ἡ ἱπποφαγία ἐστηρίχθη κατ' ἀρχὰς ἐπὶ τῶν ὑπολειμμάτων τῆς γεωργίας, ἐπὶ τῶν προκεχωρημένης δηλαδὴ ἡλικίας ἱππων, ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων νόσους ἀνιάτους μὲν ἀλλὰ μὴ μεταδοτικὰς εἰς τὸν ἀνθρώπον (ὡς αἱ τοῦ κινητικοῦ συστήματος), ἐπὶ τῶν αὐτοχρησάντων καὶ ἐν γένει ἀκαταλλήλων πρὸς ἐργασίαν κτηνῶν. Εἰς τοῦτο συνετέλεσεν μεγάλως καὶ ἡ ἀναφερθεῖσα ἡδη ιδιότης τοῦ ἱππέου κρέατος νὰ παραμένῃ τρυφερὸν ἀνεξαρτήτως τῆς ἡλικίας καὶ τῆς ἐργασίας ἣν προσέφερεν.

Μόνον κατόπιν τῆς μεγάλῃς ἐκτάσεως τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἡ ἱπποφαγία εἰς τὰς χώρας αὐτάς, μόνον ἀφοῦ μὲ τὴν πάροδον τῶν ἐτῶν κατέστη δημοφιλὴς εἰς τὰς λαϊκὰς ἰδίως τάξεις—καὶ ὡς ἐκ τούτου ὑψώθη ἡ τιμὴ τοῦ ἱππέου κρέατος—μόνον τότε ἤρχισε μία κάποια συστηματικὴ παραγωγή ἱπποειδῶν εἰδικῶς προοριζομένων διὰ τὰ σφαγεῖα. Ἄλλ' ἀκόμη καὶ σήμερον τὸ μεγαλείτερον ποσοστὸν παρέχεται ἀπὸ τὰ ἀκατάλληλα πρὸς ἐργασίαν κτήνη, μὲ μόνην τὴν διαφοράν, ὅτι ὁ Εὐρωπαῖος χωρικός, γνωρίζων ὅτι τὸ κτήνος του ἀκόμη καὶ ἄνευ ἱκανότητος πρὸς ἐργασίαν ἀποτελεῖ κεφάλαιον, δὲν ἐξαναγκάζει τοῦτο νὰ ἐργασθῇ μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς τῆς ζωῆς του, ἀλλὰ τὸ θέτει ὑπὸ ἀνάπαινον καὶ ἀχύνειν ἐπὶ τὸ διάστημα διὰ τὰ τὸ προσφέρει κατόπιν εἰς τὸ σφαγεῖον.

Τοῦτ' αὐτὸ ἄλλωστε συμβαίνει καὶ παρ' ἡμῖν μὲ τὰ βοοειδῆ, διότι οὐδεὶς θὰ ἠδύνατο σοβαρῶς νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι τὸ βόειον κρέας τῶν ἀγορῶν μας προέρχεται ἀπὸ κτήνη εἰδικῶς ἐκτραφέντα διὰ κρεατοπαραγωγὴν. Μὲ ἄλλους λόγους δὲν εἶναι λογικὸν ν' ἀπαιτῶμεν ἀπὸ τὸ ἱππειον κρέας ἐκεῖνο τὸ ὅποιον δὲν ἐπετεύχθη εἰς τὸ βόειον, νὰ προέρχεται δηλαδὴ ἀπὸ κτήνη νέα, ὑγιᾶ, οὐδέποτε ἐργασθέντα καὶ εἰς ἀρίστην κατὰστασιν θρέψεως.

Ἄς ἐξετάσωμεν τώρα, ἐὰν καὶ κατὰ πόσον ὁ πληθυσμὸς τῶν μονόπλων τῆς χώρας εὐρίσκεται ἐν συνεχῇ μειώσει ὡς θὰ ἠδύνατο νὰ συμπεράνῃ τις ἐκ τῆς προόδου τῶν μηχανικῶν μέσων καλλιεργείας καὶ μεταφορᾶς. Καί, κατὰ πρῶτον, παραμένει γεγονὸς ἀναμφισβήτητον ὅτι τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος οὐδόλως εἶναι εἰς τὸ σύνολόν του ἐπιδεκτικὸν ἀποκλειστικῶς μηχανικῆς καλλιεργείας, τοῦλάχιστον μὲ τὰ σήμερον γνωστὰ μηχανικὰ μέσα.

Δι' ἀπροσδιόριστον ἀκόμη χρονικὸν διάστημα, τὸ ὑποζύγιον θ' ἀποτελῇ τὴν κινητήριον δύναμιν τῶν μικροκαλλιεργητῶν τῶν ὄρειων καὶ ἡμιορεινῶν περιοχῶν. Ὡς ἐκ τούτου, ὅχι μόνον τὰ μόνοπλα δὲν τείνουν νὰ ἐξαφανισθοῦν, ἀλλ' ἀντιθέτως πολλαὶ προσπάθειαι καταβάλλονται ἀπὸ τὴν Κρατικὴν καὶ ἀτομικὴν πρωτοβουλίαν διὰ τὴν αὐξησίν των.

Ὁ Τμηματάρχης ἱπποπαραγωγῆς (Δ/νσις Κτηνοτροφίας) τοῦ Ὑπ. Γεωργίας κ. Χ. Γκολέμης εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ μᾶς παραχωρήσῃ τὸν

κάτωθι πίνακα ὅστις ἐμφαίνει τὰς αὐξομειώσεις τοῦ συνόλου τῶν ἵπποειδῶν κατὰ τὰ ἔτη 1944 - 1955. Ἐκτὸς τούτων παρατίθεται εἰς πρώτην στήλην, ὁ μέσος ὅρος τῶν ἐτῶν 1935 - 1938, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς βάσις συγκρίσεως μετὰ τὸ προπολεμικὸν ἐπίπεδον. (Πίναξ Α΄).

Π Ι Ν Α Ξ Α΄.

ΕΙΔΟΣ ΖΩΟΥ	1935- 1938	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953
ΙΠΠΟΙ	364046	193551	220072	242313	240586	237466	240098	279074	292222	304582	315346
ΗΜΙΟΝΟΙ	183258	104245	121994	140267	148733	149744	157468	171474	184524	192942	200061
ΟΝΟΙ	40190	276734	326006	349089	354595	370160	405408	450042	466497	475453	492490

Ἐκ τοῦ πίνακος τούτου πληροφοροῦμεθα ὅτι τὸ μὲν σύνολον τῶν ἵππων βαίνει ἀπὸ τοῦ 1944 ὀλοὲν αὐξανόμενον, τὸ δὲ σύνολον τῶν ἡμιόνων καὶ ὄνων ὑπερέβη καὶ αὐτὸ τὸ προπολεμικὸν ἐπίπεδον.

Προλαμβάνοντες τὴν παρατήρησιν ὅτι οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι ἀντιπροσωπεύουν ὄχι μόνον τὴν ἐντόπιον παραγωγὴν ἀλλὰ καὶ τὰς ἐκ τῆς ξένης εἰσαγωγὰς αἵτινες ὑπῆρξαν σημαντικαὶ κατὰ τὰ πρῶτα μεταπολεμικὰ ἔτη (Πίναξ Β΄) προέβημεν εἰς τὴν ἀκόλουθον ἐπεξεργασίαν: Ἐκ τοῦ συνό-

Π Ι Ν Α Ξ Β΄

Εἰσαχθέντα μόνονπα

Ἔτη	Ἴπποι	Ἡμιόνοι	Ὀνοι
1945	2.125	7.831	2 173
1946	19.300	18.100	4.916
1947	3.094	11.055	286
1948	3.094	506	2.274
1949	—	4.133	1.250
1950	—	4.290	1.211
1951	2.557	9.639	4.356
1952	2.469	4.037	1.565
1953	1.361	4 822	—
1954	2.637	323	61
Σύνολον	34.183	64.744	18.092

λου τῶν ἵππων, ἡμιόνων καὶ ὄνων ἐκάστου ἔτους ἀφηρέθησαν ὄχι μόνον οἱ εἰσαχθέντες κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀλλὰ καὶ τὸ σύνολον τῶν εἰσαχθέντων κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη. Τὸ ὑπόλοιπον ἐμφαίνει οὕτω (Πίναξ Γ΄ πέμπτη ὀριζοντία στήλη) τὴν καθαρῶς ἐντόπιον παραγωγὴν καὶ δὴ μειωμένην, καθ' ὅτι τὰ εἰσαχθέντα ἀφηρέθησαν συνολικῶς χωρὶς νὰ ὑπολογισθῇ ἡ φυσιολογικὴ αὐτῶν φθορά. Ἐκ τῆς μελέτης τοῦ τελευταίου τούτου πί-

νακος ὡς καὶ τῆς βίαις αὐτοῦ συνταχθείσης γ ρ α φ ι κ ῆ ς κ α μ π ῦ λ η ς, συνάγεται ὅτι μέχρι τοῦ 1953, καὶ μόνη ἡ ἐντόπιος παραγωγή ἔβαινεν ὁλοὲν ἀυξανομένη.

Ποῖον μέρος ἐκ τῶν παρατιθεμένων ἀριθμῶν θὰ περιήρχετο ἐτησίως εἰς τὴν ἵπποφαγίαν ;

Ἄκριβες βεβίαιως ποσοστὸν δὲν δύναται νὰ καθορισθῇ ἐκ τῶν προ-

Π Ι Ν Α Ξ Γ'.

Εἶδος ζώου	α/ο	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953
Ἴπποι	1	220.072	242.313	240.586	237.466	246.098	279.074	292.222	304.582	315.346
	2	2.125	19.300	3.094	—	—	2.557	2.469	1.361	2.637
	3	—	2.125	21.425	24.519	24.519	24.519	27.076	29.545	30.906
	4	2.125	21.425	24.519	24.519	24.519	27.076	29.545	30.906	33.543
	5	217.947	220.883	216.067	212.947	221.579	251.998	262.677	273.676	281.803
Ἡμίονοι	1	121.994	140.267	148.733	149.744	157.468	171.474	184.524	192.942	200.061
	2	7.831	18.108	11.055	506	4.133	4.290	9.639	4.087	4.822
	3	—	7.831	25.939	36.994	37.500	41.633	45.923	55.562	59.599
	4	7.831	25.939	36.994	37.500	41.633	45.923	55.562	59.599	64.421
	5	114.163	114.328	111.739	112.244	115.835	125.551	128.962	133.343	135.640
ὄνοι	1	326.006	349.089	354.595	370.160	405.406	450.042	466.497	475.453	492.490
	2	2.173	4.916	286	2.274	1.250	1.211	4.356	1.565	—
	3	—	2.173	7.089	7.375	9.649	10.899	12.110	16.466	18.031
	4	2.173	7.089	7.375	9.649	10.899	12.110	16.466	18.031	18.031
	5	323.833	342.000	347.220	360.511	394.507	437.932	450.031	457.422	474.459

α/α 1) Σύνολον ὑπαρχόντων. 2) Εἰσαχθέντα κατὰ τὸ ἔτος. 3) Εἰσαχθέντα κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη. 4) Σύνολον εἰσαχθέντων. 5) Ὑπόλοιπον ἐμφαίνον κατὰ προσέγγισιν τὴν ἐντόπιον παραγωγήν.

τέρων. Δυνάμεθα ὅμως νὰ τὸ προσδιορίσωμεν κατὰ προσέγγισιν ὡς κειμενόμενον μεταξὺ 8 καὶ 10 % λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν ἄφ' ἐνὸς μὲν τὸν μέσον ὄρσιν τῆς ὠφελίμου ζωῆς τῶν ἵπποειδῶν καὶ τὰς πιθανότητας ἀσθενείας, ἀτυχήματος, κλπ. ἄφ' ἑτέρου δὲ (κατὰ τὸν Καρβουνάρεην) τὸ ἀντίστοιχον

ΣΗΜ.: Εἰς τὴν πραγματικότητα ἡ ἐντόπιος παραγωγή θὰ πρέπη νὰ εἶναι κατὰ τι μεγαλειτέρα τῶν ἀναφερομένων ποσῶν δεδομένου ὅτι ἀφαιρεῖται τὸ σύνολον τῶν εἰσαχθέντων κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη χωρὶς νὰ ὑπολογίζεται ἡ φυσιολογικὴ φθορὰ αὐτῶν. Εἰς τὸ ἔτος 1953 π.χ. ἀφαιρεῖται ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ 315.346 ὅστις ἐμφαίνει τὸ σύνολον τῶν ὑπαρχόντων ἵππων, ὁ ἀριθμὸς 33.543 ὅστις ἀντιπροσωπεύει τὸ σύνολον τῶν εἰσαχθέντων κατὰ τὴν ἐννεαετίαν 1945-1953. Εἰς τὴν πραγματικότητα ὅμως ὁ ἀριθμὸς θὰ πρέπη νὰ εἶναι μικρότερος λόγῳ τῆς φυσιολογικῆς φθορᾶς τῶν εἰσαχθέντων. Ἐὰν αὕτη ἐπὶ παραδειγματικῶς ἀνέρχεται εἰς ποσοστὸν 10 % τότε ὁ ἀριθμὸς 33.543 μειοῦται εἰς 30.000 περίπου. Ἄρα ἡ ἐντόπιος παραγωγή ἀνέρχεται περίπου εἰς 285.000.

ποσοστὸν τῶν ἵπποφαγικῶν χωρῶν. Τὸ ποσοστὸν τοῦτο ἀντιπροσωπεύει ἐτησίως : 24 - 30.000 ἵππους 16 - 20.000 ἡμιόνους καὶ 40 - 50.000 ὄνους, δηλαδή συνολικῶς 80 - 100.000 κεφαλὰς αἵτινες σήμερον χάνονται χωρὶς νὰ προσφέρουν οὐδέν, οὔτε εἰς τὴν ἰδιωτικὴν οὔτε εἰς τὴν δημοσίαν οἰκονομίαν. Ἐὰν καθιεροῦτο ἡ ἵπποφαγία, ἡ ἀγορὰ θὰ ἐπλουτίζετο κατ' ἔτος μὲ 10 - 15 ἑκατομ. δκάδες κρέατος, καὶ τοῦτο ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐπιβαρύνσεως οὐδεμιᾶς προπαρασκευῆς, ἢ εἰσαγωγῆς οἰασθήποτε πρώτης ὕλης ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Ἰδοὺ τὰ ὑπὲρ τῆς ἵπποφαγίας βασικώτερα ἐπιχειρήματα, ἀρκετὰ νομίζομεν διὰ νὰ πείσουν καλόπιστον συζητητὴν. Δὲν εἶναι ὅμως καὶ τὰ μόνα : Ὁ ρόλος ποὺ θὰ ἔπαιζεν ἡ καθιέρωσις τῆς ἵπποφαγίας εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς ἵπποπαγωγῆς τῆς χώρας—ἀλλὰ πιθανῶς καὶ τῆς βοοπαγωγῆς, ὥς ἐκ τοῦ συναγωνισμοῦ—ἡ δημιουργία νέου κλάδου ἐμπορίου ὅστις ἀναγκαστικῶς θ' ἀπερροφῇ νέους ἐργάτας, ἡ ἀνθρωπιστικὴ ἀντιμετώπισις τοῦ προβλήματος τῆς ἐργασίας τῶν γεγηρακότων καὶ ἐξηντλημένων κτηνῶν ἢ καταπολέμησις τοῦ ἀλκοολισμοῦ διὰ τῆς πλουσιωτέρας τροφῆς, καὶ πολλὰ ἄλλα ἀκόμη δὲν εἶναι, πιστεύομεν, ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα δύνανται τις ν' ἀντιπαρέλθῃ ἐπιπολαίως.

*
* *

Ποῖα λοιπὸν θὰ πρέπη νὰ εἶναι ἡ ἀκολουθητέα τακτικὴ ;

Νομίζομεν ὅτι μία μόνη εἶναι ἡ ὁδὸς ποὺ ἐπιτρέπει εἰς τὴν λογικὴν νὰ ὑποσκελίσῃ τὴν πρόληψιν : Ἡ διαφώτισις.

Διαφώτισις τοῦ κοινοῦ ἀλλὰ καὶ τῶν ἀρμοδίων. Ἐνθέρμος ὑποστήριξις, ἐπιμονή, προπαγανδισμός, μὲ μίαν λέξιν : ἵπποφαγικὴ σταυροφορία. Τὸ παράδειγμα τῶν Γάλλων, Γερμανῶν κλπ. τοῦ περασμένου αἰῶνος εἶναι ἐνώπιον ἡμῶν. Οἱ ἐκ τῶν προτέρων ἀπαισιόδοξοι θὰ πρέπη νὰ πιστεύσουν ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τῆς Πυρηνικῆς διασπάσεως, τὰ πέπλα τῶν προλήψεων ὅσον πανάρχαιαι καὶ ἐὰν εἶναι δὲν δύνανται τελικῶς νὰ ἐμποδίσουν τὸ φῶς τῆς λογικῆς νὰ διέλθῃ. Θὰ περιορισθῶ εἰς ὀλίγας μόνον συγκεκριμένας προτάσεις μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι αἱ ἐνδιαφερόμεναι Ἑπηρεσίαι καὶ ἰδιαιτέρως ἡ Ἑλλην. Κτην. Ἑταιρεία, ἐνστερνιζόμεναι τὴν παροῦσαν πρότασιν—ποὺ εἰς τὴν οὐσίαν εἶναι πρότασις τοῦ Προέδρου αὐτῆς,—θὰ ἐξεύρουν τὴν κατάλληλον ἀκολουθητέαν ὁδόν :

1ον. Υἱοθέτησις τῆς ἵπποφαγικῆς ἐκστρατείας ὑπὸ τῆς Κτηνιατρικῆς Ἑταιρείας καὶ τῶν Κτηνιατρικῶν Συλλόγων καὶ Ἐνώσεων. Δι' εἰδικῶν ὑπομνημάτων—δύνανται νὰ ἐκτυπωθῇ εἰδικὸν φυλλάδιον ἢ ν' ἀφιερωθῇ ἐν τεύχος τοῦ Δελτίου τῆς Ε. Κ. Ε. καὶ τοῦ Κτην. Περιδικιοῦ τῆς Γ5/Γ.Ε.Σ. εἰς τὴν διεξοδικὴν καὶ ὑπὸ πολλῶν συγγραφέων μελέτην τοῦ

ζητήματος—να ἐπιδιωχθῇ ἡ πρόκλησις τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν ἀρμοδίων κρατικῶν ὁργάνων, τῶν ἐφημερίδων καὶ τῆς Κυβερνήσεως.

2ον. Νὰ καταβληθῇ ἀνάλογος προσπάθεια ἐκ μέρους τῆς Στρατιωτικῆς καὶ Πολιτικῆς Κτηνιατρικῆς Ὑπηρεσίας, διὰ μέσου τῶν εἰς αὐτάς ἀνηκόντων μελῶν τῆς Ἑταιρείας.

3ον. Νὰ καταβληθῶσι προσπάθειαι ἵνα ἡ ἱπποφαγικὴ σταυροφορία τεθῇ ὑπὸ τὴν προστασίαν ὑψηλῶν προσώπων.

4ον. Νὰ ἐξευρεθῇ μικρὸν κεφάλαιον, εἴτε ἐκ κρατικῆς πηγῆς εἴτε ἐξ ἰδιωτικῆς ἐπιχειρήσεως ἢ συνεταιρισμοῦ (Συνεταιρισμὸς κρεοπωλῶν—Ἀγροτικὴ Τράπεζα κ.τ.λ.) ἢ ἀκόμη ἐκ τῆς Ἑταιρείας Προστασίας τῶν Ζώων (ἀνεπτύχθη ἤδη τὸ ἐνδιαφέρον πὺν παρουσιάζει ἡ ἱπποφαγία καὶ ἀπὸ καθαρώς ζωοφιλικῆς πλευρᾶς) διὰ τὴν κάλυψιν τῶν ἐξόδων διαφημίσεως καὶ δημιουργίαν προτύπου διαφημιστικοῦ ἱπποφαγικοῦ κρεοπωλείου.

5ον. Νὰ διενεργηθῇ εἰς μεγάλην κλίμακα διαφώτισις τοῦ κοινοῦ διὰ διαλέξεων, ραδιοφωνικῶν ἐκπομπῶν, ἄρθρων εἰς τὸν τύπον κ.τ.λ. εἰς τὰ ὅποια ἀφ' ἐνὸς νὰ τονίζονται τὰ πλεονεκτήματα τῆς βρώσεως τοῦ κρέατος τῶν μονόπλων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ν' ἀνασκευάζονται τὰ συνήθως φημολογούμενα περὶ τούτου (κρέας ξυνὸν κ.τ.λ.). Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον θὰ ἔδει νὰ προσκληθοῦν ἐξέχουσαι προσσωπικότητες τῆς χώρας, γνωστοὶ Ἱατροί, Καθηγηταὶ καὶ Ὑγιεινολόγοι, ἵνα ἐκφέρουν διὰ τοῦ Τύπου, ραδιοφώνου κ.τ.λ. τὴν γνώμην των.

Δ ὅ σ η μ ε ἰ α εἰς τὰ ὅποια δύνата νὰ ἐπισυρθῇ ἡ προσοχὴ τοῦ κοινοῦ εἶναι τὰ ἑξῆς :

α) Ὅτι τὸ ἱππειον κρέας ἀποτελεῖ σπουδαίαν τροφήν δι' ἀθλητὰς γυμναζομένους κ.τ.λ. καὶ νὰ συνδέεται ἡ ἰδιότης αὕτη μὲ τὴν γνωστὴν εὐρωστίαν τοῦ ἵππου. Δὲν θὰ ἦτο ἄλλωστε ἄσκοπον—διὰ ψυχολογικοὺς λόγους—νὰ συνδεθῇ μὲ τὴν ὀνομασίαν : «Ἱππειον κρέας» καὶ μία ἄλλη γενικωτέρα καὶ πλέον προκλητικὴ—π.χ. «κρέας ὑγείας» ἢ «κρέας διαίτης» ἥτις σὺν τῷ χρόνῳ νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν πρώτην.

β) Ὅτι εἰς τὸ ἐξωτερικὸν χαίρει μεγάλης ἐκτιμῆσεως.

Τὰ δύο ταῦτα σημεῖα τονιζόμενα ἰδιαιτέρως θὰ προσελκύσουν τὸ ἐνδιαφέρον τῆς νεολαίας ἀφ' ἐνὸς μὲν λόγῳ τῆς ἐκτάσεως τὴν ὁποίαν λαμβάνει ἡ ἀθλητικὴ κίνησις παρ' ἡμῖν, ἀφ' ἑτέρου δὲ λόγῳ τῆς γενικῶς παρατηρουμένης τάσεως πρὸς μίμησιν τῶν σννηθειῶν τῆς ἀλλοδαπῆς.

δον. Θὰ πρέπη νὰ δημιουργηθῇ ἐν ἣ καὶ περισσότερα μικρὰ ἱπποφαγικὰ κρεοπωλεῖα εἰς κεντρικὸν σημεῖον τῶν Ἀθηνῶν, τὰ ὅποια κατ' ἀρχὰς νὰ μὴ ἀποτελοῦν ἐπιχείρησιν ἀλλὰ νὰ χρηματοδοτοῦνται.

Δὲν νομίζομεν ὅτι εἶναι ἀπαραίτητα μεγάλα καὶ πολυέξοδα καταστήματα. Ἀπλῶς νὰ διαθέτουν μικρὰν ψυκτικὴν προθήκην εἰς ἣν νὰ ἐκτίθενται ἐκλεκτὰ ἀποστεωμένα καὶ ἄνευ λίπους τεμάχια ἱππείου κρέατος

ἐντὸς σελλοφάνης εἰς καλαίσθητον σύνολον. Ἡ τιμὴ πωλήσεως δὲν θὰ πρέπει νὰ εἶναι μεγάλη, ἀλλ' ὅπωςδήποτε ὄχι μηδαμινή. Ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ καταστήματος θὰ ἡδύνατο νὰ προσφέρωνται καὶ μαγειρευμένα ἐκκληκτὰ τεμάχια πρὸς δοκιμήν.

7ον) Κατόπιν τῆς δημιουργίας θουρύβου καὶ ἐνδιαφέροντος περὶ τὸ θέμα τῆς ἱπποφαγίας θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ὁργανωθοῦν ἱπποφαγικὰ συμπόσια κατ' ἀρχὰς μετὰ τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου—Ἱατρῶν, Κτηνιάτρων κ.τ.λ.—ἀργότερον δὲ καὶ ἐπίσημα συμπόσια ἐξεχουσῶν προσωπικοτήτων. Νὰ ληφθῇ δὲ πρόνοια ὅπως ταῦτα προκαλέσουν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ τύπου.

Ἡ ἴδρυσις «ἱπποφαγικοῦ συλλόγου» ἢ «συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῆς ἱπποφαγίας» ἀπὸ Κτηνιάτρων, Ἱατροῦ κ.τ.λ. δὲν θὰ ἦτο ἄσκοπος θὰ ἡδύνατο δὲ οὗτος νὰ ἰδρυθῇ δι' ἰδιωτικῆς μὲν πρωτοβουλίας, ἀλλ' ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς Κτηνιατρικῆς Ἑταιρείας.

Τ' ἀνωτέρω ἀποτελοῦν ἐν πρόχειρον σχέδιον ἐνεργείας δυνάμενον βεβαίως νὰ μεταβληθῇ ἐκ τῆς πορείας τῶν πραγμάτων καὶ τῆς κτηνηπομένης πείρας. Ἀνεξαρτήτως πάντως τῶν μεθόδων αἵτινες θὰ τηρηθοῦν καὶ τῶν πιθανῶν ἀρχικῶν ἀποτυχιῶν, ἐν παρῶντι ὁπωσδήποτε ἀναμφίβολον : ὅτι ἡ ἐπικράτησις τῆς ἱπποφαγίας θ' ἀπετέλει ὄχι μόνον συμβολὴν εἰς τὴν ἐξύψωσιν τοῦ οἰκονομικοῦ καὶ Ἐπιστημονικοῦ ἐπιπέδου τῆς χώρας, ἀλλὰ καὶ σταθμὸν πολιτισμοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) **Ι. Τσούμη** : Ἐπικαῖρα γεωργικὰ ζητήματα. 2) Ἡ κάλυψις τοῦ ἐπισιτιστικοῦ μας ἐλείμματος. (Γεωργικὸν Δελτίον τεύχος 4).
- 2) **Παγκόσμιος κρεατοπαραγωγή** (1948) Περίληψις ἀπὸ δημοσίευμα τοῦ F. A. O. (Commodity Series, No 12) Γεωργ. Δελτ. (Τεύχος 4, 195), σ. 109).
- 3) **Jean Blain** : Les aliments d'origine animale destinés a l'homme, Paris 1948 σ. 151 καὶ ἀλλαχοῦ.
- 4) **H. G. Wells** : The Outline of History.
- 5) **Κ. Βλάχου** : Τὰ τοῦ ἵππου ἐν Ἑλλάδι. Ἀθῆναι 1934.
- 6) **Ἡροδότου Ἱστορία**, Κλειώ 134.
- 7) **Πτολεμαίου** : Γεωγραφία VI, 15.
- 8) **Fontaine et Hughier** : Nouveau Dictionnaire Vétérinaire, Ἀρθρον Hippophagie.
- 9) **Πεντάτευχος** : Δευτετικόν, ια' παρ. 26.
- 10) **Πεντάτευχος** : Δευτερονόμιον ιδ', παρ. 3.
- 11) **Hippophagie**, ἄρθρον εἰς Grand Dictionnaire Univers. Du XIX Siecle.
- 12) **Hippophagie**, ἄρθρον εἰς Grande Encyclopedie. Τόμ., 10 σ. 1136.
- 13) **Δ. Ν. Παπαγιαννοπούλου** : Ἀρθρον «Ἱπποφαγία» εἰς Μεγ. Ἑλλ. Ἐκλυκλ.
- 14) **P. Carvounaris** : Etude sur l'hippophagie en vue de son introduction en Grèce (These) Paris, 1934.
- 15) **Β. Χατζηλόλου** : Τὸ πρόβλημα τῆς κτηνοτροφίας ἐν Ἑλλάδι. Ἀθῆναι 1941.
- 16) **M. Piettre** : Inspection des Viandes (1922) σ. 614.

- 17) J. Alguier : Πίνακες συνθέσεως διαφόρων τροφίμων ζωϊκῆς προελεύσεως. (Εἰς τὸ βιβλίον τοῦ J. Blain 3).
- 18) Π. Καλογήρου : Μεταπολεμικὰ προβλήματα διατροφῆς τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.
- 19) Π. Καλογήρου : Ἐντυπώσεις ἐκ τοῦ Πρώτου Διεθνοῦς Διαιτολογικοῦ Συνεδρίου. ('Αρχ. Ὑγιεινῆς, τεύχη 1 - 3, 1953, καὶ ἀνακοίνωσις εἰς τὴν ἱατρικὴν ἐταιρείαν Ἀθηνῶν 7-2-53).
- 20) Drieux : Cours d'inspection des Viandes.
- 21) Μέγα Λεξικὸν Ἱατρικῆς. Θ. Μάνου καὶ Κ. Οἰκονομίδη, σ. 1373.
- 22) M. Piettre : Inspection des Viandes et des Aliments d'origine Carnée (1953) σ. 750.
- 23) M. Polonovski κ. ἄ. Biochimie Médicale.
- 24) Π. Καλογήρου : Ἡ Νεωτέρα διαιτητικὴ. σ. 50 καὶ ἀλλαχοῦ.
- 25) A. Nevoï : Controle Bacteriologique des Denrées Alimentaires (1947).
- 26) Edelmann - Mohler, Eichorn : Meat Hygiene 1945, σ. 75.
- 27) Γεωργίου Ἀδ. : Ἡ ἀπογραφὴ τοῦ ζωϊκοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὸ 1950. Γεωργ. Δελ. 8, 195.

R É S U M É

La viande des solipedes en tant que nourriture de l'homme

P a r

M. Vall y n d r a s

Capitaine - Vétérinaire

Il est constaté que, malgré l'insuffisance des aliments d'origine animale, on ne fait pas l'effort nécessaire pour l'exploitation complète des ressources d'approvisionnement déjà existantes dans le pays. En particulier l'hippophagie n'a marqué presque aucun progrès en Grèce jusqu'aujourd'hui, malgré certains efforts faits dans le passé par ses adeptes.

La comparaison avec les pays lesquels, bien que plus riches que la Grèce, ont accepté, il y a longtemps, cette habitude saine et utile, nous amène à des conclusions décourageantes.

Le problème de la répugnance commune contre la viande de cheval, dès les temps préhistoriques jusqu'aux campagnes hippophagiques du siècle dernier en France, Allemagne et ailleurs est analysé en long et plusieurs informations historiques sont données.

Quoique la participation de la Grèce à la croisade hippophagique a été très faible, il existe du temps de l'occupation une loi permettant l'abattage des solipèdes en vue de leur consommation, et réglant les

details d'abattage, habillage, préparation, inspection, mise en vente e.t.c.

Les raisons, mises en avant chez nous par le peuple, contre l'emploi de la viande de cheval, se résument en général à des doutes sur sa valeur nutritive, sa salubrité et ses qualités gustatives d'une part, à l'étendue et développement limités de la production Chevaline en Grèce d'autre part. L'auteur donne des arguments qui réfutent tout cela: tables de composition de la viande de cheval et tables comparatives pour la viande de cheval et celle du boeuf, montrant la supériorité de celle du cheval en protides animales, laquelle compense du point de vue diététique, la quantité moindre de graisses. Son goût savoureux et sa tendreté, que l'âge et le travail fourni par l'animal n'influencent pas, sont mis en relief. La préférence de la viande des équidés comme aliment diététique des tuberculeux, des enfants et organismes affaiblis—surtout en raison du danger minimum de tuberculose et parasitisme—n'est pas un argument de moindre valeur.

Une grande partie de l'étude a été consacrée à la présentation et analyse des statistiques démontrant que la production des solipèdes en Grèce, loin de fléchir, va en s'améliorant (le nombre de chevaux approchant celui d'avant-guerre, des mulets et ânes l'ayant surpassé).

En conclusion, on constate que si l'hippophagie était établie, 10 à 15 millions d'okas de viande seraient valorisés annuellement, et l'on propose une série d'activités de propagande pour le commencement d'une campagne hippophagique.

L'étude a été préfacée par le Général de Brigade, Directeur du Corps Vétérinaire et Président de la Société Vétérinaire N. K o e m t z o p o u l o s, qui formule en épilogue certaines remarques personnelles.